

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Науково-дослідна лабораторія
з проблем протидії злочинності

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД
ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЛЯ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ
ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ
В УКРАЇНІ

Науково-методичні рекомендації

Харків 2016

УДК [351.74:37] (100)
ББК 67.9 (0) 301.16 р з
З-19

*Схвалено на засіданні науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності ХНУВС
«30» травня 2016 р., протокол № 6*

З-19 **Закордонний** досвід підготовки кадрів для сил сектору безпеки та можливості його використання в Україні [Текст] : наук.-метод. рек. / К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова, І. О. Святокум, О. В. Федосова, Д. В. Швець. – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ. – 2016. – 120 с.

У науково-методичних рекомендаціях визначені основні напрями відбору та підготовки працівників правоохоронних органів у країнах Європи та Південної Америки. Проаналізовані основні вимоги до майбутніх правоохоронців та розкрито зміст їх підготовки до виконання завдань по забезпеченню публічної безпеки і порядку та протидії злочинності.

Для практичних працівників підрозділів Національної поліції України, інших правоохоронних органів, а також викладачів, ад'юнктів, курсантів і студентів ВНЗ МВС України та інших навчальних закладів юридичного спрямування.

УДК [351.74:37] (100)
ББК 67.9 (0) 301.16 р з

©Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2016

ЗМІСТ

I. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

- 1.1. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ
КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ У ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ 5
- 1.2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
СИСТЕМ У ДЕЯКИХ ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ 9
- 1.3. УЗАГАЛЬНЕНІ ВИСНОВКИ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ
ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ
ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ..... 57

II. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

- 2.1. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ СЕКТОРУ
БЕЗПЕКИ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН 65
- 2.2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СИЛ СЕКТОРУ
БЕЗПЕКИ В ДЕЯКИХ ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ 67
- 2.3. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СИЛ
БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ 87

III. ПОЛІЦІЯ КАНАДИ: ДОСВІД ПІДГОТОВКИ, ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. КОРОЛІВСЬКА КАНАДСЬКА КІННА ПОЛІЦІЯ	94
3.2. ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ КАНАДИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОВІНЦІЇ КВЕБЕК)	107
3.3. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ КАНАДИ	116

I. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

1.1. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ У ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ

Підготовка кваліфікованого поліцейського персоналу є одним з найактуальніших питань забезпечення правопорядку, охорони прав людини та верховенства права в державі. Особливої важливості кадрові питання набувають зараз в Україні, яка проходить період глибокого і послідовного реформування правоохоронних органів. Успішність роботи в цьому напрямку багато в чому залежить від вміння враховувати досвід підготовки поліцейського персоналу, накопичений іншими країнами, та впроваджувати найбільш ефективні досягнення і перспективні напрямки роботи в підготовку вітчизняних правоохоронців.

Сьогодні у світі накопичений великий, різноманітний і різноаспектний досвід підготовки кадрів для поліцейських служб. Організація діяльності щодо забезпечення правопорядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю у всіх її проявах в кожній країні має свою специфіку і особливості. Відповідно до структури, завдань, правового регулювання діяльності правоохоронних органів в різних країнах будуються і національні системи підготовки кадрів.

Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед, таких як Франція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Італія, Австрія, Японія, Федеративна Республіка Німеччина мають довготривалу історію, великий досвід боротьби зі злочинністю й охорони громадського порядку, тісні взаємозв'язки між собою. Усе це накладає відбиток на організацію підготовки кадрів для них, змушує враховувати усі здобутки минулого і сучасного

дня, широко розвивати міжнародну кооперацію не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й навчання, стажування, обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів.

Принципи побудови систем підготовки кадрів у розвинених демократичних закордонних країнах у своїй сутності відповідають їх типологічним особливостям, спільним для всіх цих держав:

- *розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх між собою.* Це означає, що відповідної складності й структурованості набуває побудова системи підготовки фахівців, орієнтованість їх не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а передусім на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі. У цьому випадку максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, і вона набуває необхідної ефективності;

- *розподіл поліцейських систем за джерелами фінансування на державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (поліція фірм, концернів, синдикатів) в умовах тісної співпраці між ними.* Як наслідок, різноманітними є й джерела фінансування підготовки кадрів для цих систем, що надає їм специфічних властивостей, певною мірою впливає і на зміст та форми підготовки;

- *соціальна спрямованість роботи поліції.* Навчання і професійна підготовка майбутнього поліцейського орієнтовані на захист, насамперед, прав і свобод громадянина; усвідомлення того, що він особисто і поліція в цілому утримується за рахунок податків населення і відповідно служить платнику податків; глибоке розуміння, що поліція зобов'язана надати допомогу кожному громадянину і коли був вчинений злочин, і при нещасному випадку, в екстремальній ситуації, побутовому конфлікті, раптовому захворюванні тощо. До миттєвих і правильних дій у всіх цих випадках поліцейський повинен бути гото-

вим беззастережно, його навички при підготовці мають бути доведені до автоматизму;

- *високий професіоналізм поліції*. Він досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти – поліцейський в США, Великобританії, Франції, в інших країнах змушений протягом всієї служби навчатись, від цього залежить його просування по службі, присвоєння офіцерського чину, оплата праці, пільги тощо. Для цього підготовка в навчальних закладах повинна закласти не лише знання і уміння, а й здатність до саморозвитку, адаптації до нових соціальних, інформаційних, технічних та технологічних викликів, кваліфікованого здобуття нових знань шляхом самоосвіти – тобто мусить ґрунтуватись на засадах випереджальної освіти;

- *позапартійність в роботі поліції*. Майбутній фахівець психологічно готується до того, що обраний ним професійний шлях накладає певні обмеження щодо проявів політичних, партійних переконань, навчається неупередженості в своїй службовій діяльності, усвідомлення і переконання того, що поліція служить народу, державі, а не партіям чи окремим політичним силам;

- *активна діяльність громадських добровільних об'єднань, яка спрямована на підтримку і допомогу поліції*. Відтак, майбутній поліцейський мусить розбиратися в тонкощах громадського життя, вміти вступати в позитивні безконфліктні контакти з громадськістю, виявляти витримку і тактовність;

- *відкритість, гласність, постійна апеляція до громадської думки при вирішенні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці, забезпечують поліції довіру і підтримку населення*. Підготовка правоохоронців спрямована на те, щоб застерегти їх від психології професійної обмеженості, сформуванню переконання про те, що якою б розгалуженою і матеріально забезпеченою та наділеною необхідною правовою підтримкою не була правоохоронна система, без співпраці з гро-

мадськістю, передусім, населенням вона не зможе в повній мірі розв'язувати покладені на них завдання.

Поліція бере активну участь в усіх заходах, що проводяться серед населення, в організації спортивних змагань, свят, працює в школах і дошкільних закладах, виконує патронажну роботу, звітує перед населенням і цим реалізує ідею зближення з ним. Під час навчання кадрів, службової підготовки в поліції США, ФРН, Франції, Італії вивчається спеціальний курс «Робота з населенням». Для поліцейських систем закордонних країн у досить великій кількості готуються працівники відділів психологічної, соціальної роботи, зв'язків з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації.

На підготовку кадрів впливає і та обставина, що у переважній більшості європейських країн, у США і Японії в міністерствах внутрішніх справ зосереджено і поліцейські служби, і служби державної безпеки, а також розподіл компетенції органів контррозвідки, котра (за винятком США, де входить до системи Міністерства юстиції) входить до системи МВС, і зовнішньої розвідки.

У навчальних програмах з підготовки фахівців для поліцейських служб велике місце належить напрацюванню навичок і вмінь роботи з науково-технічними засобами, котрі надзвичайно широко застосовуються в роботі поліції закордонних країн.

Кадри поліції ретельно і всебічно готуються до тісної взаємодії національних служб як через Інтерпол, так і безпосередньо між собою. В міжнародних контактах, на конференціях, симпозіумах, семінарах, при обміні досвідом та делегаціями питанням підготовки поліцейських кадрів неодмінно приділяється підвищена увага.

Не останню роль в підготовці кадрів поліції закордонних країн відіграє престижність правоохоронної діяльності, котра підтримується, передусім, за рахунок високого рівня соціальної захищеності поліцейського, а також створення державою і значною кількістю засобів масової інформації позитивного іміджу поліцейських структур. Матеріальна забезпеченість спонукає поліцейського до відповідаль-

ного виконання обов'язків, професійного зростання, що позитивно позначається на кадровій стабільності.

1.2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СИСТЕМ У ДЕЯКИХ ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ

Система підготовки поліцейських у США. За сучасних умов у Сполучених Штатах Америки (США) досить успішно функціонує одна з найбільш складних за своєю структурою поліцейських систем. Для неї характерна різноманітність організаційно-правових форм, що зумовлюється особливостями історичного розвитку, правовою системою англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм. Поліцейські сили діють на федеральному (ФБР), штатному, місцевому (у містах, графствах та інших муніципальних одиницях) рівнях. Існують органи поліції і в окремих міністерствах та відомствах: міністерстві фінансів, митній службі, службі внутрішніх доходів, федеральних органах контролю за банками та інших, а також приватна поліція.

Усе це накладає свою специфіку на підготовку кадрів поліції, котра здійснюється в навчальних закладах, що традиційно мають назву поліцейських академій. Зокрема, Федеральне бюро розслідувань (ФБР) має власну систему підготовки кадрів – від низки академій та університетських факультетів і коледжів до короткотермінових курсів.¹ Правоохоронні (поліцейські) кадри готуються діяти в умовах жорсткого контролю з боку спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність в роботі правоохоронних органів, виконавчих органів, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних. Це вимагає особливого професіоналізму, а також високих особистих моральних якостей.

---

¹ Система підготовки поліцейських у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police-reform.org/index.php?id=1437755035>

Поліція США, як правило, власної бази підготовки кадрів не має, та намагається передусім рекрутувати фахівців, які отримали відповідну освіту в коледжах або університетах. Широку мережу поліцейських академій в якості такої бази розглядати не можна, оскільки структурно вони не входять до поліцейського департаменту, є організаційно та фінансово самостійними, будучи всього лише своєрідними центрами первинної підготовки цивільних фахівців з тим, щоб вони могли отримати ліцензію на право здійснення поліцейської діяльності.

У США поліцейські навчальні заклади існують як самостійні (Академія ФБР, Центр навчання у Глінко) або на базі цивільних університетів. Загалом перші поліцейські школи виникли саме на базі цивільних університетів.

Головна проблема здійснення управління підготовкою кадрів у США полягає в децентралізованій системі та існуванні багатьох юрисдикцій: муніципальної; окружної; штату; федеральної. У зв'язку з цим навчальні заклади знаходяться під управлінням відповідних органів, орієнтованих на обслуговування певних територій.

Істотною особливістю системи підготовки поліцейських у США є наявність численних приватних і державних центрів підготовки. Один з найбільших федеральних центрів з підготовки кадрів для правоохоронних органів знаходиться в штаті Джорджія (графство Глінко). У теперішній час це один з найбільших навчальних закладів США, що здійснює підготовку на короткострокових курсах (до 18 місяців) фахівців більше 70 правоохоронних відомств.

Одночасно тут може навчатися до 2,3 тисяч осіб. Вступники до Центру навчання вже повинні мати певний рівень освіти, оскільки деякі федеральні служби приймають на роботу осіб, які мають ступені бакалавра або навіть магістра. Центр управляється колегією директорів. У ньому постійно перебувають представники правоохоронних органів США (замовники), які здійснюють зв'язок між навчальним закладом та відповідним відомством, беруть участь у вдосконаленні навчальних про-

грам та проведення заходів. Фінансування Центру здійснює Конгрес США.

Навчання в Центрі максимально орієнтоване на підготовку фахівців до майбутньої професійної діяльності. Загалом Центр дає базові знання, відтак після його закінчення багато випускників проходять додаткове навчання за місцем служби.

В якості позитивного досвіду в системі професійної освіти можна відзначити випуск в США спеціального бюлетеня з підготовки та перепідготовки співробітників правоохоронних органів. Бюлетень інформує про зміни у законодавстві, про новели в методиці роботи, аналізує різні концепції розвитку поліції тощо.

Відбір кандидатів на роботу чи навчання у поліцію. У кожному з правоохоронних відомств США існує своя система відбору, обумовлена специфікою діяльності, відомчими вимогами тощо. Водночас у ній дуже багато спільного. Завдання відбору – вибрати найбільш гідних кандидатів, які за своїми особистісними та моральними якостями, освітнім рівнем, фізичними та медичними показниками зможуть ефективно виконувати складні функціональні обов'язки щодо забезпечення правопорядку в країні, в конкретному штаті або окрузі.

Більшість поліцейських органів США приймають на службу кандидатів, які мають середню або вищу освіту. У небагатьох департаментах поліції встановлені вимоги вищої освіти для співробітників (зокрема, за даними Департаменту юстиції США, тільки в 1% департаментів при прийомі на службу потрібно диплом про вищу чотирирічну освіту, в 7% агентств необхідний диплом дворічної вищої освіти, в 4% – почати навчання в коледжі, та у 86 % – атестат про середню освіту).

Більше того, кандидати на роботу в поліцію зобов'язані закінчити курси з якої-небудь з наступних дисциплін: правозастосування; відправлення правосуддя; психологія; адвокатура; історія Америки; громадське управління; англійська мова; правові відносини; соціологія; торгове право.

У ряді великих міст США практикується стажування в поліції юнаків, які закінчили школу і бажають, після досягнення 21-річного віку, вступити на поліцейську службу. З цією категорією заняття проводять, як правило, досвідчені інструктори. Підготовка включає в себе заняття за Конституцією і громадянськими правами, законами штатів і постановами муніципальних органів, положеннями з розслідування нещасних випадків тощо. Практикується патрулювання, регулювання руху, навчання володінню вогнепальною зброєю, прийомам особистої безпеки, правилам поведінки в екстремальних ситуаціях.

Система професійної підготовки кадрів правоохоронних органів щільно взаємопов'язана з системою відбору – рекрутингом кадрів. Однією з характерних особливостей системи рекрутингу кадрів в правоохоронних органах є високий конкурс. Зумовлено це тим, що професія поліцейського або співробітника федерального правоохоронного агентства в США є високопрестижною і добре оплачуваною. Конкурс на місце у великому поліцейському департаменті становить 20-40 осіб. А в такому авторитетному агентстві, як ФБР, конкурс може доходити до декількох сотень чоловік на одне місце. Основними методами професійного відбору на роботу і навчання є: аналіз документів кандидата; селекційні інтерв'ю; біографічне опитування; психологічне тестування; центри оцінки. Більше того, у системі підготовки поліцейських кадрів США враховані й питання запобігання корупції та недопущення конфлікту інтересів (зокрема, розроблені довідники з питань етики, принципи етичної поведінки, стандарти етичної поведінки для службовців органів виконавчої гілки влади).

Підготовка співробітників ФБР (нових агентів).

Підготовка кадрів для ФБР здійснюється в Академії ФБР (м. Куантіко, штат Вірджинія). При підготовці нових агентів ФБР, вони набувають знань, які стануть їм у нагоді для

того, щоб в майбутньому розпочати ефективну правоохоронну діяльність в якості федеральних агентів і слідчих.²

Загальними вимогами при відборі кандидатів є:

- 1) американське громадянство або громадянство Північних Маріанських островів;
- 2) вік від 23 до 37 років;
- 3) освітній рівень – вища чотирирічна освіта в коледжі чи університеті (ступінь бакалавра);
- 4) три роки професійного досвіду роботи;
- 5) наявність дійсних водійських прав.

Сам процес професійного відбору до лав ФБР здійснюється протягом семи етапів:

1. Подача онлайн-заяви в регіональний офіс ФБР і його розгляд.

Кандидат повинен подати в режимі онлайн (через мережу Інтернет) заяву до регіонального офісу ФБР за місцем проживання, навчання або роботи, де воно буде розглянуто відповідальними співробітниками нарівні з іншими кандидатами. Кандидати, які найбільш задовольняють вимогам ФБР, допускаються до наступного етапу відбору.

2. Тестування (фаза I).

Перша фаза тестування складається з батареї письмових тестів. Його завдання – оцінка навичок і здібностей критичного мислення кандидата. Тестування включає три тести: біографічний тест; тест логічного мислення; тест ситуативних суджень.

Біографічний тест оцінює ініціативність і мотивацію кандидата, критичне мислення та інформаційні судження, прийняття рішень, підтримання позитивного іміджу тощо. Тест логічного мислення визначає здатність оцінювати інформацію, робити правильні судження та приймати правильні рішення. Тест ситуативних суджень

---

² Савченко А. Система підготовки поліцейських у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police-reform.org/index.php?do=print&id=1437755035>

оцінює організаторські та комунікативні здібності, здатність пристосовуватися до мінливих ситуацій та ін.

Кандидати, які вказали в онлайн-заяві спеціалізований досвід (наприклад, володіння іноземною мовою), можуть бути також додатково протестовані в цій галузі.

3. Тестування (фаза II).

До другої фази тестування допускаються кандидати, які успішно пройшли першу фазу.

Друга фаза тестування складається з двох тестів: структуроване інтерв'ю; письмова вправа.

Структуроване інтерв'ю складається з 13 стандартних запитань і здійснюється в стандартному форматі. Інтерв'ю проводить група з трьох спеціальних агентів і займає приблизно одну годину. Ці агенти пройшли спеціальне навчання з проведення структурованого інтерв'ю та оцінки кандидатів на його основі. Інтерв'юери нічого не знають про кандидатів, крім їхніх імен. Як додатковий захід з контролю якості проведення інтерв'ю використовується аудіозапис ходу його проведення. У процесі інтерв'ю оцінюються вербальні та комунікативні навички кандидата, його мотивація, здатність до оцінки інформації, прийняття рішення тощо.

Під час виконання письмової вправи кандидати повинні підготувати письмовий звіт, заснований на матеріалах, наданих керівником тестування. На його виконання дається півтори години. Тут оцінюється здатність кандидата спілкуватися в письмовій формі, проводити аналіз, оцінювати інформацію і приймати на її основі вірні рішення.

4. Повідомлення про умовне призначення.

Кандидати, які успішно пройшли другу фазу тестування, отримують повідомлення про умовне призначення. Це повідомлення означає, що тепер починається спеціальне вивчення особистості кандидатів (пов'язане зі значними бюджетними витратами).

5. Тестування фізичної підготовленості.

Кандидати, що отримали повідомлення про умовне призначення проходять спеціальний тест фізичної підго-

товленості, який включає в себе: максимальна кількість присідань в одну хвилину; спринтерський біг на 300 метрів; максимальна кількість віджимання в упорі; біг на 1,5 милі.

Якщо кандидат не зміг набрати потрібні бали з першого разу, він має право здавати тест ще два рази: через 60-90 днів після першої спроби і через 90-120 днів після другої спроби. Якщо ж кандидат не здав тест після третьої спроби, то він відсторонюється від участі в конкурсі і не зможе в майбутньому стати спеціальним агентом ФБР.

6. Спеціальна перевірка особи кандидата.

Спеціальна перевірка складається з: перевірки на детекторі брехні; перевірки судимості кандидата; тесту на вживання наркотиків; перевірки його (а також його родичів) кредитоспроможності і боргів; бесід з рідними, сусідами, колегами по роботі і роботодавцями, партнерами по бізнесу, викладачами; перевірки освітніх досягнень кандидата. Наявність судимості, вживання наркотиків, несплачені борги і кредити, відмова від здачі аналізу сечі (на предмет вживання наркотиків) є беззаперечними підставами для відмови у прийомі на роботу в ФБР.

7. Медичне обстеження.

Кандидати, які пройшли спеціальну перевірку, проходять повне медичне обстеження, щоб визначити, чи не могла якась медична проблема потенційно вплинути на здатність претендента виконувати основні службові функції.

Сам процес відбору – досить тривала процедура і займає від п'яти тижнів до одного року. Особи, які пройшли ретельний відбір, направляються для навчання в Академію ФБР, по закінченню якої вони призначаються спеціальними агентами ФБР.

Усі новобранці ФБР проходять базову 20-тижневу підготовку в стінах Академії ФБР. Щорічно випускниками академії стають 800-1000 осіб. Програма навчання спеціальних агентів вельми інтенсивна і включає в себе понад 800 навчальних годин, присвячених як теоретичним дисциплінам, так і заняттям з вогневої та фізичної підготов-

ки. Усе навчання носить міжпредметний характер. Теоретичне навчання тісно пов'язане з практичними вправами, а фізична та вогнева підготовка включає в себе знання правозастосування, а також елементи соціальних і юридичних наук. В Академії ФБР практикується напрямок слухачів для роботи за наявним у великих містах телефонном довіри, особливо для ведення бесід з особами, які перебувають у стресовій ситуації. Отримана практика телефонної розмови дуже важлива для співробітників правоохоронних органів при веденні переговорів, наприклад, зі злочинцями, які захопили заручників.

Крім того, зі слухачами Академії ФБР ведеться виховна та патріотична робота.

Програми навчання в Академії ФБР у чотирьох основних напрямках:

- 1) теоретична частина;
- 2) практичні вправи;
- 3) вогнева підготовка;
- 4) тактична підготовка.

У широкому розумінні до кола навчальних предметів входять: вогнева підготовка; захисна тактика; основи правової підготовки; національна безпека; робота з інформаторами; слідча тактика; збір і зберігання доказів й інші суміжні дисципліни тощо.

Теоретична підготовка. Слухачі вивчають широкий діапазон предметів, серед яких основи правознавства, судових наук, методи розслідування злочинів та проведення розвідувальної діяльності, техніка проведення опитувань і допитів, криміналістика, судова медицина, основи діловодства тощо. Теоретична частина підготовки включає також вивчення основ національної безпеки, контррозвідувальної та антитерористичної діяльності, різних видів злочинності, в тому числі організованої та «білокомірцевої», розслідування наркозлочинів, а також етики, психології, педагогіки та інших соціальних і поведінкових наук.

Крім того, щоб відповідати сучасним технологіям і не поступатися можливостям сучасної злочинності, май-

бутні агенти ФБР навчаються сучасним інформаційним технологіям адекватно тому, як це проводиться в університетах. Протягом усього періоду навчання слухачі повинні набрати не менше 85% балів на іспитах за трьома юридичними дисциплінами, курсами проведення опитувань, забезпечення національної безпеки, розслідуванням злочинів і технікою допиту.

Практичні справи. У процесі підготовки майбутніх співробітників ФБР велика увага приділяється відпрацюванню практичних навичок професійної діяльності в обстановці, максимально наближеній до реальної. Дається комплексна ситуація розслідування певного злочину, і слухачі відпрацьовують її, починаючи з первинних слідчо-оперативних дій (одержання заяви про злочин, огляд місця події, опитування тощо) і закінчуючи затриманням, арештом підозрюваних та поданням доказів їхньої провини в суді. Відпрацювання цих навичок відбувається на тактичному полігоні – «Алеї Хогана», яка є зоною практичного навчання діям при виникненні реальних проблем. Моделювання злочинів відбуваються в реальному часі і для їх розкриття іноді потрібні місяці.

Крім того, ні дня не проходить без сутичок (тобто відпрацювання методів рукопашного бою) і перестрілки за допомогою пістолетів, заряджених патронами з фарбою. Тут майбутні агенти на практиці навчаються спостереженню за об'єктом, процедурам затримання і техніці тактичного виживання на вулицях міста. Майбутні агенти проходять через реальні навчальні ситуації, наприклад, пограбування банку, денне і нічне спостереження, викрадення людей, напад на державного службовця. Слухачів також ставлять в умови опору з боку злочинців, у тому числі і збройного, при його затриманні.

Вогнева підготовка. Вогневої підготовки в Академії приділяють дуже велику увагу. У реальному житті агентам ФБР рідко доводиться вдаватися до допомоги зброї, але, залишаючи стіни Академії, вони повинні вміти користуватися різноманітною вогнепальною зброєю, що перебуває на озброєнні у ФБР, та мати міцні навички її

законного використання. Вогнева підготовка агентів поділяється на три категорії – це стрільба на влучність, оборонна бойова стрільба та виправдана стрільба. Протягом курсу навчання в Академії слухачі повинні набрати не менше 80% балів у двох із трьох кваліфікаційних стрільбах з пістолета і не менше 80% балів в середньому за результатами цих стрільб. Також вони повинні набрати не менше 80% балів в одній з двох кваліфікаційних стрільб з дробовика.

Слухачі також повинні отримати надійні навички стрільби з автомата і карабіна. У процесі навчання кожен слухач розстрілює близько 5 тисяч боєприпасів. Крім того, у процесі навчання широко використовуються можливості електронних тирів, що дозволяють моделювати різні ситуації застосування зброї. Слухач повинен впевнено користуватися зброєю, знати правові норми, що регламентують її застосування, та бути відповідальним за своє особисте бойове спорядження. Вони навчаються стріляти в приміщенні, на повітрі, в темряві, в тумані, на морозі, зі стегна та в інших умовах і позах.

Тактична підготовка. Ця підготовка включає в себе все, що потрібно співробітнику ФБР для ефективного виконання своїх функціональних обов'язків: тактику самооборони і тактику затримання; спеціальну фізичну підготовку; тактику керування і тактику стрільби. Майбутні агенти проходять серйозну фізичну підготовку, щоб підготувати себе до викликів, з якими вони зіткнуться в реальності. У ситуаціях реального життя, якщо необхідно, агент повинен бути готовий використовувати фізичну силу для самозахисту або захисту інших. Слухачі отримують ґрунтовну підготовку в тактиці проведення та планування спеціальних операцій, агентурної роботи, тактиці залучення до співпраці, негласного та електронного спостереження, розвідувальної тактиці, тактиці проведення обшуку, особистого огляду та ін. Вони проходять програму забезпечення безпеки та виживання і програму тактичних дій у критичних ситуаціях на автотранспорті. Подібно

до того, як пілот повинен володіти вищим пілотажем, агент повинен бути асом водіння автомобілем.

Одним з ключових напрямів діяльності Академії ФБР є підвищення рівня кваліфікації правоохоронців із США та іноземних держав. Такий напрям реалізується у контексті спеціальної перепідготовки за програмою Національної академії ФБР. Спочатку вона мала назву «**Національна поліцейська академія**».

Сьогодні Національна академія ФБР – це ультрасучасні приміщення, що розташовані на охоронюваній площі понад 155 га, найновітніше обладнання та засоби навчання, досвідчені викладачі, а також безмежні можливості якісної підготовки спеціалістів. Головною функцією Національної академії ФБР є підтримка, допомога та підвищення особистого і професійного розвитку досвідчених працівників правоохоронної системи та забезпечення відповідного рівня навчання й тренування для їх підготовки в умовах всезростаючої ролі керівників у правоохоронній діяльності. Національна академія ФБР має власну емблему, прапор і девіз, який втілюється у трьох ключових словах – «знання», «мужність», «чесність».

В останні роки, на кожну сесію (протягом року їх чотири), Національна академія ФБР запрошує приблизно 270 слухачів.

Обов'язковими вимогами до кандидатів на навчання у навчальному закладі є:

- 1) досвід роботи у правоохоронних органах не менше 5 років;
- 2) наявність вищої освіти;
- 3) досягнення 25-річного віку;
- 4) високі моральні та ділові якості;
- 5) відмінна фізична підготовка;
- 6) залишення у правоохоронних органах мінімум ще на 3 роки після закінчення Національної академії ФБР тощо.

При цьому на вибір кандидатів не впливає їх раса, колір шкіри, стать, національне походження та релігійне переконання.

Національна академія ФБР гарантує безкоштовне навчання, проживання та харчування. Придбання уніформи та внесення застави за можливу шкоду покладається на слухачів. Кожен повинен бути забезпечений і медичною страховкою.

Усі слухачі, які залучені до програми Національної академії зобов'язані пройти 11-титижневий курс навчання, розрахований мінімум на 13 і максимум на 19 семестрових годин академічної роботи. Якщо хтось бажає відвідувати більше ніж 16 семестрових годин, то це необхідно узгодити з деканом Академії. Як правило слухачі обирають один з курсів, включених до кожної з наступних навчальних дисциплін:

– *наука про керівництво та менеджмент:*

1) менеджмент у правоохоронних органах; 2) керівництво, етика та прийняття рішень; 3) етика у правоохоронних органах; 4) менеджмент у плануванні та бюджетах; 5) людська поведінка в організаціях; 6) керівництво для адміністраторів; 7) менеджмент при організаційній зміні та розвитку; 8) актуальні проблеми у правоохоронній діяльності; 9) індивідуальне навчання під керівництвом; 10) самостійне навчання та дослідження;

– *наука про людську поведінку:*

1) прикладна наука про людську поведінку для операцій правоохоронних органів; 2) керівництво розслідуваннями смертельних випадків – розвиток до менеджменту у найскладніших справах; 3) банди, проблеми їх розвитку та кримінальна поведінка; 4) слідча психологія; 5) практика та оцінка кримінального аналізу; 6) стрес-менеджмент у правоохоронних органах; 7) майбутнє та правоохоронні органи: прогнозування, керівництво та творення у XXI столітті; 8) насильницька поведінка: біопсихосоціальний підхід; 9) індивідуальне навчання під керівництвом; 10) самостійне навчання та дослідження;

– *судова наука:*

1) огляд судової науки для поліцейських адміністраторів і менеджерів; 2) доказове фотографування; 3) латентні відбитки пальців – від місця злочину до залу суду; 4) індивідуальне навчання під керівництвом;

– *правознавство*: 1) проблеми права для офіцерів командного рівня; 2) проблеми права для поліцейських адміністраторів. Іноземним слухачам не обов'язково відвідувати навчальні курси з правознавства, однак вони повинні заповнити цю вакансію яким-небудь курсом на вибір з інших дисциплін;

– *комунікація у правоохоронних органах*: 1) ефективне письмо; 2) ефективне спілкування; 3) засоби масової інформації та поліція; 4) опитування та допит; 5) семінар щодо зв'язків із засобами масової інформації для адміністраторів правоохоронних органів; 6) індивідуальне навчання під керівництвом; 7) самостійне навчання та дослідження;

– *фізична підготовка* (всі слухачі зобов'язані пройти 44-годинний курс фітнесу у правоохоронних органах).

Також слухачі можуть обрати курс із *Спеціалізованої програми інструкторів, до якої входять такі навчальні предмети*: 1) курс для радників з фітнесу; 2) хімічні агенти у правоохоронних органах; 3) дискусії з керівництва; 4) актуальні проблеми «білокомірцевої» злочинності; 5) вступ до мікрокомп'ютерів у правоохоронних органах; 6) актуальні проблеми боротьби з наркотиками; 7) латентні відбитки пальців – від місця злочину до залу суду.

Вищезгадані навчальні предмети поділяються на незалікові, залікові та екзаменаційні (включають проміжний та кінцевий екзамен). Всі вони мають комплексний та інформативний характер, відповідають навчальним програмам для коледжів і університетів США та викладаються виключно англійською мовою. Крім того, кожен випускник Національної академії отримує диплом, що видається ФБР та Департаментом юстиції США.

Навчальний процес у Національній академії ФБР починається о 8 годині ранку та закінчується о 17 годині ввечері. Цей період часу включає 1 годину 10 хвилин великої перерви на обід. Як правило, щоденне навантаження в середньому складає 8 академічних годин занять (ко-

жна академічна година дорівнює 50-ти хвилинам). Перерви між парними академічними годинами і наступними парами предметів становить 10 хвилин. Після вечері існує необмежений час дня підготовки домашніх завдань і відпочинку.

Фокус підготовки за програмою Національної академії спрямований на поліпшення та вдосконалення вмій і здібностей досвідчених офіцерів поліції середньої та вищої ланки. При цьому наголос робиться на розвитку професіоналізму у керівництві та управлінні. Проведення занять викладачами відбувається за їх власними методиками. Широко використовуються інтерактивні методи навчання, відеоматеріали, наочні засоби, роздатковий матеріал тощо. Поряд з лекціями практикують метод брейн-стормінгу. Головне те, щоб кожний слухач мислив, дискутував, сам навчався здобувати необхідну інформацію. Наприкінці навчання слухачі анонімно дають оцінку кожному викладачеві за бальною системою. За результатами такої перевірки керівництво Національної академії ФБР робить висновки про посадову відповідність і фаховий рівень викладача.

На практичних вправах все максимально наближено до реальної ситуації. Дуже часто на заняттях практикуються ділові ігри. Наприклад, викладач пропонує слухачам виділити з їх гаманців по долару у загальну касу, окреслює проблемну ситуацію та ставить задачу знайти найбільш професійний підхід до її вирішення. Хто переміг – той і отримає увесь виграш.

Військова дисципліна в Національній академії ФБР як така відсутня. Все відбувається так, щоб спілкування було щирим і людським. Викладачі не підкреслюють свою перевагу над слухачами, вищі за званням чи старші за віком офіцери не тримаються окремо і не хизуються перед молодшими. Звертатися до кожного прийнято шанобливо – по імені або (якщо особа сама це бажає) за пестливим прізвиськом. Водночас, правилами внутрішнього розпорядку передбачено носіння уніформи під час

навчального процесу, а також посвідчення слухача у розгорнутому вигляді – завжди, в будь-який час.

У Національній академії ФБР все побудовано на політиці довіри та чесності. Досить насичена програма підготовки передбачає вивчення великого обсягу літератури. Для цього в Академії є велика бібліотека, що працює цілодобово. Кожний слухач може прийти сюди коли завгодно і сам взяти необхідну книгу. Вночі в бібліотеці її працівники відсутні. Ніхто не веде облік того, що ви взяли і коли повернете. Ніхто не буде мати ніяких сумнівів, що запозичену книгу у відповідний строк повернуть на місце. Тут ніколи не зачиняються двері у кімнатах гуртожитку – у слухачів немає ключів. Всі впевнені у кожному, бо всюди правоохоронці, колеги, друзі.

Велику увагу приділяє Національна академія ФБР розвитку фізичного виховання та спорту. Кожний, хто прибув на навчання, зобов'язаний скласти тест з фізичної підготовки, яким визначаються рівень і характер подальшого фізичного навантаження. Той, хто пройшов найвищий рівень складності, отримує чорну спортивну теніску та потрапляє у групу інтенсивного фізичного навантаження. Далі йдуть групи з жовтим, червоним, зеленим і синім кольором. Найнижчий ступінь у цьому рейтингу – сріблясті теніски.

Отже, Національна академія ФБР залишає за собою пальми першості бути лідером щодо надання передових технологій у навчанні та забезпечення якісної й досконалої підготовки правоохоронців в усьому світі.

Підготовка офіцерів поліції

Подібною до системи підготовки та відбору до ФБР є система підготовки та відбору, яка діє і в інших федеральних правоохоронних відомствах. Відбір кадрів у муніципальні поліцейські органи і поліцію штатів здійснюється приблизно за такою ж схемою, хоча тут є певні відмінності, які зумовлені тим, що в кожному штаті розробляються свої критерії відбору та вимоги до кандидатів.

Так, відбір кадрів у поліцейські департаменти штату Луїзіана проводиться за наступною схемою.

Загальні вимоги, що пред'являються до кандидата:

- 1) громадянство Сполучених штатів;
- 2) вік від 20 років (як правило, при наборі в муніципальну поліцію верхньої вікової планки не існує або вона встановлюється пенсійним віком мінус п'ять років);
- 3) освіта не нижче рівня середньої школи або прирівняна до нього;
- 4) наявність водійських прав, добрі навички водіння;
- 5) нормальна фізична підготовка і психологічна стійкість.

Кандидат вважається непридатним для служби в поліції, якщо він в повнолітньому віці (старше 17-ти – за законом штату Луїзіана):

- був визнаний винним у будь-якому злочині;
- був визнаний винним у правопорушеннях проти особистості або сексуальних правопорушеннях;
- був визнаний винним в порушенні громадянських прав будь-якої людини;
- застосовував або зберігав заборонені речовини (наркотики);
- вживав марихуану протягом трьох років до подання заяви;
- незаконно ухилявся від будь-якої військової служби;
- був звільнений з будь-якого правоохоронного органу з дисциплінарних причин;
- відмовився пройти перевірку на детекторі брехні або подібну;
- має три і більше злісних порушення правил дорожнього руху протягом п'яти останніх років, керував транспортним засобом після позбавлення прав.

Сама процедура відбору складається з таких етапів:

- 1) подача заяви;
- 2) письмовий тест, включаючи письмову вправу;
- 3) тест фізичної підготовленості;

- 4) спеціальна перевірка особи кандидата;
- 5) тест на вживання наркотиків.

Після цих етапів відбору кандидат проходить співбесіду в поліцейському департаменті і у разі його успішного проходження направляється на медичне та психолого-психіатричне дослідження.

Кандидат, який успішно пройшов відбір, направляється до поліцейської академії для отримання професійної підготовки і після її завершення зараховується до штату.

Отже, процедура відбору на службу в правоохоронні органи США досить складна, але це обумовлено тим, що під час тривалої процедури легше «відсіювати» осіб, які не придатні для роботи в правоохоронних структурах.

Крім Академії ФБР, у США також діють інші поліцейські школи.

Наприклад, **Інститут поліцейської технології та управління (ІПТУ)** діє з 1980 року на базі університету штату Північна Флорида. Здійснює навчання керуванню, дорожньої безпеки та спеціалізованої професійної підготовки офіцерів муніципальних і окружних правоохоронних органів, співробітників поліції штату і федеральних правоохоронних органів. Щороку навчання проходять приблизно 12 тисяч цивільних і атестованих службовців правоохоронних органів США та інших країн.

Інститут навчання поліцейських при Іллінойському університеті діє з 1955 року. Базовий курс початкової підготовки для вступників на службу розрахований на 12 тижнів ($\approx$ 480 годин) і включає такі предмети, як: людську поведінку; розслідування; правознавство; патрулювання; поліцейську майстерність; автомайстерність і дорожній рух; обслуговування конкретної території; володіння зброєю тощо. Цей курс є найбільш тривалим і витратним (\$ 3241). Кваліфікаційна підготовка для професіонала складається з ряду спецкурсів (від 16 до 200 годин). Наприклад: вміння володіти кризовою ситуацією, контроль і тактика проведення арештів, робота з підлітками та інше.

Поліцейська Академія у м. Лос-Анджелес, штат Каліфорнія, – місцевий відомчий навчальний заклад, що здійснює первинну і додаткову спеціальну підготовку. Вимоги до вступників на навчання такі ж, як до вступників на службу. Контроль за успішністю проводиться у формі письмового тестування 4 рази на тиждень і щосуботи. Невдале тестування може перескладатися через 6 місяців. Не менше 400 годин навчальної програми в цій академії присвячено вивченню проблем спілкування з населенням, 360 годин виділено на вивчення таких тем, як основа культури національних меншин, представлених в місті, трудові та особисті відносини та ін.

У створеній у 1987 році **Поліцейській академії в м. Майамі** слухачі вивчають наступні курси: критичні ситуації; проведення операцій з порятунку заручників; спеціальне обладнання; вибухові пристрої; тактика протидії тероризму; методика обшуку будівель і приміщень; порятунк заручників з використанням мобільних засобів; надання першої медичної допомоги та ін.

Арканзаська поліцейська академія здійснює двотижневу (88 годин) підготовку оперативних працівників, що спеціалізуються на роботі серед виробників і розповсюджувачів наркотиків. *У процесі навчання слухачів навчають методам розробки «легенд», ідентифікації стресових станів, способам самостійного їх визначення тощо. Слухачі знайомляться з наркотичними засобами та способами їх ідентифікації як в лабораторних умовах, так і за допомогою «вуличних» методів тестування. В ході занять учні вивчають організаційну структуру окремих банд, методи їх діяльності та способи проникнення в ці злочинні формування для збору інформації.*

У США випускники академій, прийшовши на службу, проходять сувору й ретельну підготовку, через те що окрім навичок, отриманих у навчальному закладі, поліцейський повинен знати політику, методику, правила, інструкції і повною мірою уявляти собі, як правильно виконувати свою роботу. Тому випускникам академії дають 2 тижні, щоб «призвичаїтися», перш ніж вони пройдуть

спеціальний курс «Підготовча програма співробітників». За два тижні новачки пристосовуються до нової обстановки, знайомляться з інструкторами наставниками, які готуватимуть їх до практичної роботи. Підготовка розпочинається з того, що весь керівний склад відділу поліції знайомиться з новоприбулими. *Новачки отримують «Практичний посібник з підготовки поліцейських» і «Щоденник-довідник з підготовки», в якому фіксується хід підготовки, успіхи і невдачі, звіт про обсяг отриманих знань.* Поліцейські стажисти відвідують місця, де їм доведеться бувати під час виконання службових обов'язків (лікарні, установи, суди), знайомляться з їх роботою та документацією, навчаються складати документи. Двотижнева підготовка служить «містком» для переходу до 16-тижневої (640 годин) програми практичних тренувань. Практичні заняття полегшують перехід від статусу випускника поліцейської академії до посади співробітника правоохоронних органів.

У країнах романо-германського типу правової системи (Франція, Бельгія, Люксембург, Іспанія, Португалія, Нідерланди, Австрія, Німеччина, Швейцарія, Бельгія та ін.) питанням комплектування та навчання поліцейського корпусу приділяється велика увага. Вся діяльність по формуванню кадрового потенціалу у своїй основі спирається на сукупність поглядів, які визначають поліцію як деполітизований правоохоронний інститут з особливим статусом, що виконує функції по охороні публічного порядку спільно з громадською адміністрацією.

Особовий склад, який проходить службу в поліції, являє собою специфічну професійну групу зі складною внутрішньою структурою. Звичайно, що кандидат на поліцейську посаду повинен мати високі моральні якості, добрий фізичний стан здоров'я, бездоганну репутацію.

Принципи комплектування персоналу поліції передбачають створення рівних можливостей, у відповідності з якими всі громадяни мають рівні права зайняття посад на державній службі, за умов вище перерахованих якостей. В той же час, існує ряд додаткових умов, яким

повинен відповідати кандидат для служби в поліції. Їх можна умовно поділити на загальні і спеціальні.

До загальних якостей слід віднести: наявність громадянства, володіння громадянськими правами, високими моральними якостями, мати бездоганну репутацію.

Спеціальні – вимагають, щоб вік кандидатів при вступі на службу в поліції був від 17 до 27 років у ФРН, у Швейцарії від 20 до 34 років, в Австрії від 18 до 30 років; освіта не нижче середньої, відсутність судимості, зріст у чоловіків від 170 см, у жінок від 160 см (Швейцарія), у Австрії – 168 см для чоловіків, та 163 см для жінок; нормальний фізичний та розумовий розвиток і готовність завжди виступити на захист демократичного устрою, обов'язкова наявність водійських прав категорії «В». В кожному інформаційному буклеті обов'язково зазначається, що претендент на посаду поліцейського повинен бути готовим до роботи по змінах, не боятися крові, мати схильність до роботи в команді. Якщо абітурієнт відповідає всім зазначеним вимогам, то він допускається до вступних іспитів, які є надзвичайно серйозним випробуванням, оскільки кількість бажаючих в останні роки суттєво перевищує кількість місць.

У **Німеччині** є центральне Міністерство внутрішніх справ та 16 федеральних міністерств. Кожне з них має управління поліції, у складі якого створений відділ внутрішнього аудиту та контролю. Необхідно відмітити, що у Берліні в 2015 році на дії поліцейських було отримано 1800 скарг, з яких лише у 15 % підтвердилося порушення неправомірних дій поліцейських. Слід зазначити, що населення Берліна більше 3,5 млн. людей, а рівень довіри до поліції – вищий за 80%.³

Поліція Німеччини працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке має компетенцію, значно ширшу за МВС інших країн, і фактично контролює всі сфери внутрішнього життя країни. Відповідно до цього побудована і

---

³ Міжнародний досвід, як запорука підготовки поліцейських [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naiu.kiev.ua/news/mizhnarodnij-dosvid-yak-zaporuka-pidgotovki-policejskih.html>

національна система підготовки кадрів поліції Німеччини.⁴

Підготовка кадрів поліції Німеччини здійснюється у відомчих навчальних закладах трьох рівнів.

До першого рівня відноситься первісна підготовка в школах поліції федеральних земель, що включає вивчення загального, спеціалізованого й заключного курсів, а також здачу іспиту на право заміщення посад молодшого начальницького складу. Термін навчання - два з половиною роки.

Другий рівень – підготовка середнього начальницького складу, яка здійснюється у вищих школах поліції федеральних земель із видачою диплому про вищу спеціальну (поліцейську) освіту. Термін навчання - три роки.

Третій рівень – підготовка старшого начальницького складу у Вищій поліцейській академії управління ФРН із видачою посвідчення (сертифіката) про вищу поліцейську управлінську освіту. Термін навчання – два роки. В академію приймаються оперативні співробітники віком до 40 років (як виняток – до 45 років), що позитивно характеризуються за місцем служби, мають стаж роботи в поліції не менше 10-12 років, звання – не нижче головного комісара, освіти – в обов'язку вищої поліцейської школи. Вища поліцейська академія управління ФРН є провідним навчальним закладом Німеччини, що накопичила великий досвід підготовки й підвищення кваліфікації поліцейських кадрів керівної ланки.

Попередній відбір на поліцейську службу проводить комісія по відбору, яка ретельно вивчає ступінь благонадійності кандидата і відсутність на нього компрометуючих матеріалів. Якщо комісія виявляє інформацію про недопропорядність поведінки кандидата або вважає, що його успіхи в загальноосвітній школі були недостатньо високі, то вона може відмовити йому в праві на службу в поліції.

---

⁴ Offizielles Portal der deutschen Polizei [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.polizei.de/Polizei/DE/Home/home_node.html

Наприклад, у Баварії (ФРН) вступні іспити проводяться протягом двох днів. У перший день кандидати складають письмовий екзамен (диктант чи твір). В той же день перевіряється фізична підготовленість вступника (біг з перешкодами, підйом з положення лежачи, підтягування). Нормативи для жінок та чоловіків диференційовані. Цей іспит дозволяє визначити не тільки фізичну підготовку абітурієнта, але й виявити його потенційні фізичні можливості. На другий день кандидати проходять дуже жорстку (вимогливу) медичну комісію і здають усний іспит у вигляді співбесіди або анкетування, чи того й іншого. Тут визначається культурно-освітній рівень абітурієнта, його уважність, комунікабельність, здатність аналізувати події. При відповіді враховується стиль і логіка викладення матеріалу. Присутність психолога є обов'язковою.

Підготовка поліцейських кадрів у Німеччині здійснюється в рамках програм, складених Поліцейською академією. До навчання поліцейських у Німеччині відносяться дуже серйозно: це єдина країна, де на навчання одного поліцейського витрачається 60 тисяч євро, а тривалість курсу навчання складає 2,5 роки. Перший рік направлений на вивчення основ теорії і практики поліцейської діяльності, за ним іде рік служби в діючих підрозділах під керівництвом досвідчених наставників, після цього ще півроку теоретичного навчання, яке завершується іспитом на звання поліцейського.

Поліцейські школи мають хорошу навчальну базу і раціонально поєднують навчання теорії і її закріплення практикою. На практичних заняттях майбутні поліцейські набувають різноманітних навичок: від авто переслідування в міських і сільських умовах до стрільби по рухомих цілях. Особлива увага приділяється загально-фізичній підготовці, плаванню і зайняттю різними видами спорту.

До теоретичного курсу входить вивчення федеральних законів і законів окремих земель, процедур розслідування злочинів, регулювання транспорту, способів надання першої медичної допомоги, проблем взаємодії з на-

селенням і практики з англійської мови. Особливе місце відводиться навчанню правильним методам втручання і затримання, від цього в основному залежить відношення до поліції в цілому, а також вивченню науки поведінку людини, бо поліцейський повинен добре уявляти собі мотиви, наміри і можливі реакції того, з ким він зіткнувся виконуючи свій службовий обов'язок.

Із загального числа поліцейських сержанти складають 80%, які так і звільняються у відставку в цьому званні, 19% поліцейських просуваються по службі, закінчивши трьох річні навчальні курси у спеціалізованих навчальних закладах і отримавши звання інспектора. І лише 1% отримавши відповідно освіту в Поліцейській академії в Мюнстері, висуваються на керівні посади. Навчання в академії здійснюється на основі різнопредметного підходу, що гарантує поліцейським можливість проводити операції і приймати рішення з урахуванням різних політичних, соціальних і правових факторів. Відповідно до цього, керівництвом розроблено навчальний план для єдиної підготовки слухачів вищої служби поліції, що є незмінним більше 10 років. Він визначає основи навчання та мету, керівні ідеї щодо підготовки кадрів, розподіл та організацію навчання слухачів протягом 2 років. Проводиться підготовка висококваліфікованих фахівців за спеціальностями: управління, поліцейський менеджмент і правові та соціальні науки. Науково-викладацьким складом академії проводиться викладання організаційних та економічних наук, вчень про поліцейські операції, криміналістики, кримінології, транспортного вчення, поліцейської техніки. Поліцейська академія є не тільки головною в єдиній загальнонаціональній системі підготовки поліцейських кадрів різного рівня, але й основним центром науково-дослідної діяльності, розробок у сфері охорони правопорядку. На базі Поліцейської академії проводяться курси підвищення кваліфікації керівного складу, які відвідують до 2 тисяч осіб на рік, у тому числі з різних країн світу. Вона підтримує міжнародні зв'язки з міжнародними організаціями, навчальними закладами та науково-

дослідними установами країн СНД, а також США, Великобританії, Франції, Іспанії, Словаччини, Польщі та ряду інших держав світу. Для ознайомлення з останніми досягненнями в поліцейській діяльності академією випускається близько 35 звітів на рік і регулярно проводяться семінари і зустрічі, в тому числі і міжнародні.⁵

У Швейцарії поліція входить до Федерального департаменту юстиції і поліції⁶ поряд з федеральним управлінням юстиції, федеральною метрологічною службою і федеральною міграційною службою.

За сферою дії поліція Швейцарії розподілена на три частини: Федеральну службу поліції (Bundesamt für Polizei), поліцію кантонів (Kantonspolizei), поліцію міст і громад (Stadt- / Gemeindepolizeien).

Мал. 1. Розподіл поліції Швейцарії за сферою дії

⁵ Організація навчально-виховного процесу у вищих школах поліції Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipedahohika.com/lirefs-8-2.html>

⁶ Federal Department of Justice and Police FDJP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ejpd.admin.ch/ejpd/en/home.html>

Перша ланка - Федеральна служба поліції, на неї покладено виконання таких функцій:

- захист правової держави та її демократичних основ;
- забезпечення внутрішньої безпеки Швейцарії;
- боротьба зі злочинністю, особливо зі злочинами, що становлять загрозу для держави;
- охорона службовців і будівель конфедерації, а також осіб і будівель, які знаходяться під захистом міжнародного права;
- підтримання контактів з національними і міжнародними правоохоронними органами.

Виконуючи зазначені функції, Федеральна служба поліції: здійснює аналіз злочинності; виконує функції судової поліції Конфедерації; координує і підтримує міжкантональні і міжнародні зв'язки; є центральним органом для цілей правової допомоги у кримінальних справах; здійснює міжнародний обмін поліцейської інформацією; впроваджує кримінально-правові, процесуальні та криміналістичні досягнення в практику роботи правоохоронних органів; забезпечує єдину стратегію співпраці, використовуючи міжнародні поліцейські інструменти; представляє інтереси конфедерації в міжнародних структурах; здійснює охорону відповідних осіб і будівель.

Крім того, Федеральна служба поліції виконує *спеціальні завдання*, серед яких: ведення центральних криміналістичних обліків; реєстрація зброї, боєприпасів, вибухових речовин, осіб, які працюють з піротехнікою; здійснення функцій НЦБ Інтерполу в Швейцарії і «контактного органу» Європолу; координація процесуальних засобів і проведення аналізу Інтернет-злочинності (КОВІК); загальна координація діяльності Конфедерації та кантонів по боротьбі зі злочинністю в області інтелектуальної власності та Інтернету; координація протидії торгівлею людьми між зацікавленими федеральними службами і кантонами.

Федеральна служба поліції виконує завдання щодо забезпечення внутрішньої безпеки по відношенню до іноземців.

Федеральна служба поліції забезпечує постійну готовність Спеціального штабу по боротьбі з захопленням заручників і вимаганням (Sonderstabes Geiselnahme und Erpressung) і керує діяльністю у відповідних випадках.

Крім того, Федеральна служба поліції визначає вимоги до офіцерів, що здійснюють безпеку повітряного руху, розроблює навчальні програми і несе відповідальність за їх використання.

Структура Федеральної служби поліції:

– Головне управління міжнародного поліцейського співробітництва (Hauptabteilung Internationale Polizei-kooperation),

– Головне управління федеральної кримінальної поліції (Hauptabteilung Bundeskriminalpolizei),

– Головне обслуговуюче управління (Hauptabteilung Dienste),

– Головне управління служби безпеки Конфедерації (Hauptabteilung Bundessicherheitsdienst),

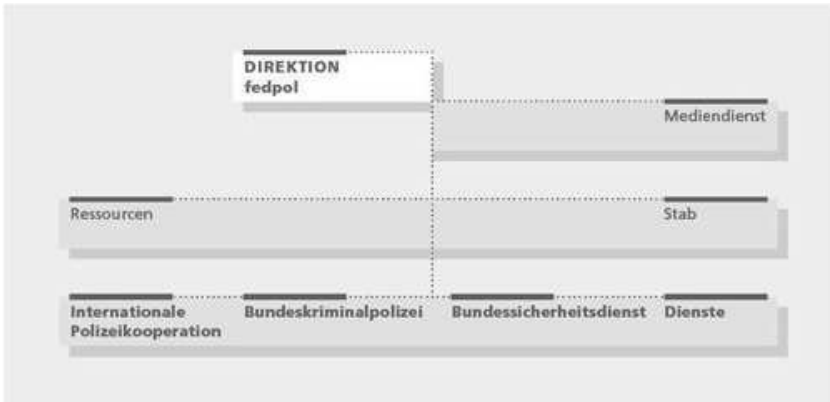
– Підрозділ ресурсів (Abteilung Ressourcen),

– Служба взаємодії із засобами масової інформації (Mediendienst),

– Штаб (Stab),

– Дирекція (Direktion).

В даний час у Федеральній службі поліції працює близько 780 осіб.

Мал. 2. Структура Федеральної служби поліції Швейцарії

Друга ланка – поліція кантонів. У Швейцарії налічується 26 кантонів (суб'єктів конфедерації), структура поліції в яких відрізняється. Наприклад, у німецькомовних кантонах поліція здійснює три основні напрями діяльності: розслідування кримінальних злочинів, забезпечення безпеки, забезпечення безпеки дорожнього руху. В кантоні Золотурн в обов'язки поліції входить запобігання нещасним випадкам та злочинам, підтримання громадської безпеки та порядку, кримінальне переслідування за скоєні злочини, забезпечення безпеки дорожнього руху, надання допомоги владі при катастрофах. У франкомовних кантонах поліція складається з двох відділів: жандармерії (gendarmerie) і безпеки (sûreté). Жандармерія є аналогом поліції безпеки в німецькомовних кантонів і включає в себе дорожню поліцію; сюрете (аналог кримінальної поліції). У італ'яномовному кантоні Тичино створена власна система поліції, побудована на територіальному принципі. Особливої уваги заслуговує кантон Базель-Штадт, де кантональна поліція підпорядкована прокуратурі.

Третя ланка - поліція міст і громад.

Основний напрямок роботи поліції міст і громад – розслідування адміністративних правопорушень і злочинів невеликої тяжкості. За наявним підрозділам і кількіс-

тю співробітників, поліцейські корпусу муніципалітетів істотно відрізняються один від одного.

Так, найбільший міський корпус (Управління) поліції знаходиться в Цюріху. Він налічує близько 2100 співробітників. Управління поліції м Цюріх включає в себе відділи по боротьбі з хуліганством, з розслідування насильницьких злочинів, з розслідування злочинів, вчинених на сексуальному ґрунті, по роботі з молоддю, щодо захисту дітей, боротьби з незаконним обігом наркотиків, по роботі з мігрантами, а також підрозділи водної та дорожньої поліції. Крім того, в Цюріху є районні відділи поліції як частина Міського управління.

Навпаки, поліція міста Вінтертур складається з штабу і п'яти відділів, в яких служить близько 250 співробітників.

Разом з тим, в ряді кантонів (наприклад, Берн) немає поліцейських органів цієї ланки. У такому випадку їх функції переходять до поліції кантону.

11 березня 2007 року в Берні відбувся муніципальний референдум, на якому місцеві жителі висловилися за об'єднання поліції міста і поліції кантону (процес об'єднання було завершено в кінці 2011 року).

Для підвищення ефективності діяльності муніципальної поліції було створено громадське об'єднання, покликане координувати взаємодію на рівні глав управлінь – Швейцарська асоціація керівників міської поліції. В Асоціації на даний момент налічується близько ста членів.

В даний час сукупна чисельність поліцейських контингентів всіх рівнів становить близько 23 000 співробітників.

До кандидатів висуваються такі вимоги:

- Швейцарське громадянство;
- Вік від 20 до 35 років;
- Закінчення підвищеної народної школи (9 класів) або реального училища (обов'язково відвідування швейцарського освітнього закладу);

- Закрите професійне навчання або рівноцінна повна загальна середня освіта або диплом про закінчення комерційного училища;

- Бездоганна репутація (відсутність судимостей, водійські права ніколи не вилучалися за скоєння правопорушень, відсутність боргів);

- Рост від 170 сантиметрів - для чоловіків, і від 160 - для жінок;

- Водійське посвідчення категорії «В».

Крім того, не допускаються в поліцію особи, які мають татування, які видно при носінні сорочки з коротким рукавом.

Для вступу на поліцейську службу необхідно пройти багаторівневу систему відбору: здати ряд тестів, в тому числі, на знання німецької мови, мотивацію, соціальну компетентність, розумові здібності; пройти спортивні випробування, співбесіду і, нарешті, обстеження у лікаря.

Навчання і підготовка кадрів поліції організована, як правило, на рівні кантонів, найбільш значущими навчальними центрами є: Швейцарський поліцейський інститут, Межкантональна поліцейська академія, Поліцейська школа східної Швейцарії, Поліцейська академія Саватан.

Кантони і муніципалітети можуть встановлювати власні вимоги для своїх поліцейських контингентів, але вони, як правило, не відрізняються від передбачених Конфедерацією.

Початкову поліцейську освіту можна отримати в 5 поліцейських школах (одна франкомовна, одна італомовна, та три – німецькомовні). З 1.09.2007 відкрилася нова, найбільша на території Швейцарії, поліцейська школа в м. Хіцкірх, де навчаються слухачі з 10 кантонів – це від 300 до 400 осіб щорічно.

Основним центром подальшої підготовки швейцарської поліції є Швейцарський поліцейський інститут. Його завданням є підготовка поліцейських, підвищення кваліфікації поліцейських, з іншими практичними і на-

вчальними поліцейськими органами в галузі забезпечення безпеки громадян.

Швейцарський поліцейський інститут – це фонд, заснований в 1946 р., є приватною установою, яка знаходиться в університетському містечку Носенбург. Створений він з метою забезпечення інтересів швейцарської поліції і розвитку національної та політичної стратегії в підготовці поліцейських. Інститут підтримується як на федеральному рівні, так і кантонами та муніципалітетами. Він надає базову підготовку, спеціальну і подальшу підготовку, навчальні матеріали, а також займається дослідницькою діяльністю. У так званій «Хартії якості» інституту першим пунктом записано, що кожен співробітник інституту є відповідальним за якість підготовки поліцейських.

У Франції існує досить розгалужена структура поліції,⁷ як національної, так і муніципальної. Загальне керівництво цією багатопрофільною системою здійснює Міністерство внутрішніх справ. В складі МВС Франції серед інших галузевих керівних структур діє дирекція особового складу і навчальних закладів поліції. Вона здійснює загальне управління роботою з персоналом органів поліції, визначає поточні та прогностичні параметри розвитку та організації навчального процесу відомчих закладів освіти. Головними напрямками їх роботи є підготовка кваліфікованих кадрів як для адміністративної, так і для судової (кримінальної) поліції.

У Франції організація системи вищої освіти у ВНЗ МВС є важливим компонентом в системі освіти взагалі. На перший план виноситься питання про якість підготовки поліцейських усіх категорій і рангів, зокрема звертається увага на такі аспекти:

- підвищити професіоналізм поліцейських шляхом удосконалення спеціальних навиків;
- здобута підготовка повинна сприяти зміцненню зв'язків з населенням, підвищити рівень загальної культури поліцейських;

---

⁷Gendarmerie nationale [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defense.gouv.fr/gendarmerie>

- розвивати в поліцейських почуття особистої відповідальності і здібності до ініціативних дій;
- посилити стрілецьку підготовку поліцейських;
- задовольнити всі потреби підрозділів поліції необхідним для стрільби устаткуванням;
- забезпечити всіх співробітників документацією, де б чітко і ясно були сформульовані завдання й обов'язки поліцейських (наприклад, будь-які пам'ятки, посібники та ін.).

Говорячи про питання підготовки кадрів для французької поліції, потрібно відмітити, що французька система підготовки поліцейських кадрів найстаріша у світі. Перший поліцейський учбовий заклад «Школа практики» був створений ще в 1883 році.

Існуюча організація національної поліції Франції характеризується регіоналізацією її структур і служб, що є наслідком проведеної в 1966 році реформи, в результаті якої було об'єднано розшукову поліцію та префектури поліції. Вона включає школи, які готують незалежним чином поліцейських і офіцерів, інспекторів і комісарів поліції. Причому школа комісарів поліції має такий же ранг, що й інші національні школи для співробітників французьких урядових установ.

На центральному рівні знаходяться Національний інститут підготовки кадрів в м. Клермон-Ферране, де зосереджена основна діяльність з професійного навчання, Центр досліджень і навчання в Жів-сюр-Івет, що займається спеціальною постійною підготовкою персоналу, та інститут IHESI, який, окрім функцій підготовки, виконує різноманітні дослідження з питань поліцейської діяльності і безпеки території.

На службу в поліцію приймаються громадяни Франції у віці від 17 до 35 років, що мають середню освіту та добре здоров'я. Перед тим, як зайняти яку-небудь посаду в поліції, кандидат, що зараховується на службу, повинен пройти підготовку в одному з поліцейських учбових закладів.

Початкова підготовка рядових поліцейських є найбільш налагодженою ланкою в системі професійної підготовки МВС Франції. Вона триває 12 місяців. Протягом 4-х місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульно-постової служби. Після цього, учні направляються на стажування в поліцейські підрозділи, де під керівництвом досвідченого наставника знайомляться з практичною роботою. За результатами практики керівник стажування виставляє майбутньому поліцейському оцінку. Після закінчення місяця стажування слухач знов повертається до учбового закладу, де протягом тижня спільно з викладачами підводить підсумки, обговорює, розглядає і вирішує проблеми, які виникли під час проходження практики. Потім, впродовж трьох тижнів, йому даються додаткові знання і він знов на місяць прямує на стажування в поліцейський підрозділ, де вже самостійно виконує нескладні обов'язки. Завершується цей процес, знов в учбовому закладі. Такий метод дозволяє керівництву учбових закладів навчати два набори поліцейських одночасно.

Випускники поліцейських учбових закладів Франції одержують відомчі дипломи.⁸

Основним поліцейським навчальним закладом Франції, який готувати комісарів поліції, є Вища національна поліцейська школа в Сен-Сіріомонд біля Ліона). Тривалість навчання - 2 роки.

Усна частина іспиту складається із співбесіди, спеціальних запитань з проблем права і перевірки знань іноземної мови.

Процес навчання майбутніх комісарів поліції розбитий на такі стадії: ознайомлювальне перебування у Вищій національній поліцейській школі - тривалість 2 тижні; загальний ознайомлювальний курс - тривалість 11 тижнів, у тому числі: 2 тижні перебування в одній із шкіл рядового складу поліції; 3-х тижневе стажування на посаді

---

⁸ Капшин В.В. Міжнародний досвід початкової підготовки поліцейських кадрів // Кримський юридичний вісник. Випуск № 1 (8). Частина 1[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Kyuv/2010_1_1/14.pdf

рядового складу; 6-ти тижневе стажування на посадах начальницького складу служб громадського порядку, комісара та інспектора поліції; теоретичний вступний курс, розрахований на 6 місяців; практичне стажування на посаді комісара поліції для закріплення отриманих теоретичних знань тривалістю 2 місяці; теоретичний курс - 2,5 місяці; 6-ти місячне практичне стажування; завершальний теоретичний курс тривалістю 1 місяць.

Навчання осіб начальницького складу для служб охорони громадського порядку здійснюється у Вищій школі поліції в м. Нівде.⁹ Термін навчання поділений на такі стадії:

- ознайомлювальне перебування в школі - 1 тиждень;
- загальний ознайомлювальний курс зі стажуванням в практичних органах - 4 місяці;
- теоретичний курс - 8 місяців;
- курс на закріплення вивченого - 6 місяців, з яких 3 місяці - класні заняття і 3 місяці - стажування на майбутньому місці служби.

Інспекторів поліції готує вища школа інспекторів поліції в Кан-Екюз (департамент Сен-е-Марн). Термін навчання - 16 місяців. Передбачені такі етапи навчання:

- загальне ознайомлювання - 1 місяць; вивчення теоретичних предметів - 7 місяців; стажування в органах поліції з вивченням організації охорони громадського порядку і розслідування злочинів - 3 місяці; вивчення теоретичних предметів - 2 місяці; стажування на майбутньому місці служби - 3 місяці.

Оскільки одним із напрямків модернізації поліції Франції є розвиток регіональних центрів підготовки поліцейських, які повинні «наскільки можливо задовольнити місцеві потреби», тому: питання підготовки кадрів поліції Франції висуваються на перший план у зв'язку із здійснюваними програмами модернізації поліцейської системи; спеціальні юридичні предмети займають значну частину

---

⁹ Педагогічний процес у ВНЗ МВС Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipedahohika.com/lirefs-9-1.html>

навчальних години в поліцейських навчальних закладах, які випускають осіб начальницького складу; істотну частину навчальних годин в школах начальницького складу поліції відводиться на бойову та фізичну підготовку; широка мережа центрів перепідготовки і підвищення кваліфікації поліцейських дозволяє без відриву від служби навчати великий контингент поліцейських; приділяється велике значення вдосконаленню окремих навиків, для чого функціонують спеціалізовані навчальні центри; не дивлячись на централізоване управління системою підготовки поліцейських, прийняті заходи по вдосконаленню регіональних навчальних центрів, з урахуванням потреб на місцях; навчальні плани підготовки осіб начальницького складу поліції передбачають постійне чередування теоретичних курсів з практичним стажуванням в органах поліції протягом усього періоду навчання.

Підготовка кадрів для поліцейських сил **Італії** характеризується потребою забезпечення кваліфікованими фахівцями поліції в складі різних міністерств, органів місцевого самоврядування. Кожне міністерство для підготовки кадрів поліції має власні навчальні заклади.

В даний час в Італії поліцейські функції виконують такі державні структури: Державна поліція (Polizia di Stato), Корпус карабінерів (Arma dei Carabinieri), Генеральне командування фінансової гвардії (Guardia di Finanza) і Пенітенціарна поліція (Polizia Penitenziaria). У деяких регіонах Італії існують свої поліцейські формування: Провінційна (Polizia Provinciale) або Муніципальна поліція (Polizia Municipale).

Ці підрозділи здійснюють повсякденну поліцейську роботу на території свого регіону. Також поліцейськими повноваженнями наділений Лісовий корпус держави. Він здійснює природоохоронні функції і нагляд в сільськогосподарській сфері.¹⁰

---

¹⁰Полиция Италии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://petrovka-38.com/arkhiv/item/politsiya-italii>

Державна поліція Італії є однією з п'яти італійських поліцій. Вона безпосередньо належить до Департаменту громадської безпеки МВС Італії, який є національним органом громадської безпеки та здійснює нагляд за її дотриманням¹¹. МВС Італії має цілу низку і інших департаментів.

На чолі державної поліції стоїть Префект. Префект – це регіональний представник держави та уряду (ст. 10 Закону № 131 від 5 червня 2003 року). Обраний на посаду префект отримує кваліфікацію начальника поліції, або ж генерального директора громадської безпеки. В нього фактично подвійна кваліфікація – глава державної поліції і глава Департаменту громадської безпеки МВС, якому підпорядковується державна поліція та Національний корпус пожежної охорони Італії.

В Італії поліцейські є державними посадовими особами (ст. 357 КК Італії) з усіма обов'язками, що випливають з цього. Окрім цього вони є також агентами судової поліції (ст. 57 КПК Італії), а також, поділяються на агентів, офіцерів та владу з питань громадської безпеки (Закон Італії № 121/81 «Про новий порядок адміністрації громадської безпеки»).

Хто б вони не були: поліцейські, карабінери, агенти фінансової, пенітенціарної, муніципальної поліції чи службовці інших органів правопорядку, враховуючи їх строгі зобов'язання-обов'язки, а також їх цивільну, кримінальну, адміністративну і дисциплінарну відповідальність перед Законом та Батьківщиною, всі вони чітко усвідомлюють те, що будучи державними посадовими особами, саме вони в першу чергу є зразком виконання закону і авторитетними (а не авторитарними) наглядачами за його виконання з боку держпосадовців та громадян.

---

¹¹ Історія італійської державної поліції, структура, департаменти та поліцейські служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://italawguide.at.ua/news/istorija_italijskoji_derzhavnoji_politsiji_struktura_departament_ta_politsejski_sluzhby/2014-04-30-845

Агентом державної поліції можна стати лише після успішного проходження спеціального державного курсу на основі кваліфікації та випробувань.

Вимоги: відмінна психо-фізична підготовка, хороший стан здоров'я, інтелектуальні здібності. Обмеження за віком – максимум 35 років. Після успішного проходження конкурсу кандидати проходять інформаційний курс змінної тривалості. Все залежить від кваліфікації. Навчання проходить у Вищій Школі Поліції МВС Італії, а саме:

– 12 місяців для *агентів початківців* (9 місяців вишколу (теорія) + 3 місяці практичних занять). Службове посвідчення і дистинтив (золотистий жетон з номером службового посвідчення) агенти поліції отримують лише після успішної здачі іспитів та складення присяги. Іспити можна здавати лише раз. Після 2-ох річного проходження служби в поліції, агент (рядовий) має право на підвищення кваліфікації. Відтак проходить наступний інформаційний курс. Він триває 4 місяці. Після завершення курсу та успішної здачі іспитів, агент отримує нове звання – агент-асистент, оскільки поліцейський – це слуга народу. Звання агент-асистент – це вже другий рівень, оскільки перший рівень – агент (рядовий).

– 18 місяців для *заступників інспекторів* (конкурс відкритий виключно для поліцейських, які мають атестат про повну середню освіту). Цей курс вони проходять після 5 років проходження служби в поліції. Службовці, які отримали звання заступника інспектора, і бажають в майбутньому стати інспекторами, повинні мати стаж роботи не менше трьох років після здобуття звання віце інспектор.

– 24 місяці для *комісарів* (до навчання допускаються лише ті поліцейські, які мають 20-ти річну вислугу в поліції та ступінь магістра права, економіки або політичних наук).

Службовці державної поліції Італії, у відповідності до реформи поліції та громадської безпеки (закон Італії № 121 від 1981 року), перейшли від військового до цивільного статусу. Така реорганізація державної поліції Італії у 1981

році посприяла зміцненню і подальшій спеціалізації різних галузей підрозділів (служб) поліції, а також поліцейських сил спеціального призначення. Всі вони залежать від конкретних управлінь і офісів, що належать до Департаменту громадської безпеки МВС Італії.

Заслугує на увагу досвід діяльності поліції **Великобританії**, основні тенденції та підходи, що визначають її стан і розвиток за сучасних умов. Безумовно, що якість діяльності поліції знаходиться у прямій залежності від якості персоналу, який виконує обов'язки поліцейських, а також від того, як ці люди вивчаються до вступу на службу, навчаються, просуваються по службі та підтримуються. У цілому, у Великобританії традиційно існують досить жорсткі вимоги до набору, підготовки та просування по службі поліцейського персоналу. Ще у 1920 році англійські фахівці констатували, що «людина не може бути добрим поліцейським, якщо вона не має більш ніж середніх розумових здібностей, доброї пам'яті та спостережливості, у ній повинні поєднуватись високі моральні, розумові якості, які не є обов'язковими для людей іншої професії. Поліцейський завжди повинен діяти тактовно та розсудливо, виявляти ініціативу за різних непередбачених обставин. На поліцейського покладається значно більша відповідальність, ніж на посадових осіб інших спеціальностей».

Поліція Великобританії має розгалужену систему відомчої освіти, яку можна поділити загалом на дві частини: навчання, що здійснюється на національному рівні у межах системи Національної підготовки поліції, та навчання, що проводиться на місцевому рівні, безпосередньо у поліцейських силах.

Високий ступінь децентралізації поліції впливає на навчання майбутніх фахівців з цієї галузі у Великобританії. Система поліцейських органів тут включає в себе, окрім Скотленд-Ярда (англійської кримінальної поліції), поліцейські департаменти графств, транспортну поліцію.

Кожен із 43 поліцейських підрозділів має власний навчальний центр.

Залежно від мети розрізняються три головних види навчання поліцейських: початкове навчання, спеціальне навчання поліцейських, які виявили зацікавленість до певних видів поліцейської діяльності, підготовка службовців поліції в Англії та Уельсі, яким приділяється надзвичайна увага.

Організація навчання та професійного розвитку службовця поліції передбачає як навчання на відповідних курсах, так і на робочому місці. Вважається, що робота поруч з більш досвідченим службовцем або можливість виконувати нові обов'язки є добрим гарантом професійного розвитку. Але якщо службовець потребує навчання на відповідних курсах у свій вільний час, він може отримати певну фінансову допомогу. Фінансові можливості, передбачені для отримання навчання, доступні для всіх службовців, незалежно від їх рангу. Витрати на подібні курси покриваються за рахунок місцевого бюджету для зовнішнього навчання.

У сучасних умовах особи, які виявили бажання поступити на службу в поліцію, зобов'язані подати заяву на ім'я начальника поліцейського управління або дільниці, який приймає рішення про допуск кандидата до конкурсних іспитів або про відмову.

Кандидати на службу повинні бути віком від 18,5 до 30 років і мати зріст не нижче 1,72 м для чоловіків і 1,62 м для жінок. Наказ про зарахування кандидатів на службу підписується після успішного проходження п'яти вступних випробувань, а саме: подання заяви, співбесіда, тести випробування оцінки фізичної придатності до служби, заповнення опитувального листа щодо благонадійності та медичного опитувального листа та прийняття присяги у присутності мирового судді. Згодом, якщо не має ніяких проблем, кандидат отримує поштою лист із відгуком на випробування та перевірку на благонадійність. Також у письмовій формі кандидата повідомляють про початок

занять на 15-тижневий курс навчальної підготовки у навчальному центрі (для столичної поліції – 18-тижневий).

Процес навчання у центрі Ніла організовано так, щоб якнайбільше наблизити роботу майбутнього поліцейського до реалій життя. Принципова мета Центру – дати новим рекрутам реалістичну картину поліцейської діяльності та знання головних навичок, необхідних для цієї роботи. З цією метою вони вивчають основи права, правила поліцейського діловодства, забезпечення особистої безпеки, навички людських стосунків, тактики поведінки у надзвичайних ситуаціях, займаються фізичним удосконаленням тощо. Якщо у кінцевому результаті слухач не досягає потрібних стандартів з даних напрямів, він змушений залишити навчальний центр. Випускники цих курсів зобов'язані пройти дворічний випробувальний строк стажерами в одному із підрозділів поліції в уніформі під наглядом призначеного наставника. Протягом дворічного апробаційного періоду вони навчаються у навчальних центрах місцевих підрозділів поліції. Подальше просування по службі здійснюється за результатами щорічних іспитів та за висновками.

В підготовці поліцейських у Великобританії особливу роль відіграє навчання поліцейської тактики. Поліцейська тактика включає в себе перш за все формування навичок патрулювання, адже всі 100% випускників призначаються на посади констеблів і працюють як патрульні.

Вивчаються тактичні прийоми, які застосовуються при патрулюванні, спостережливість, схильність до аналізу ситуацій, вміння чітко знаходити вихід зі складних ситуацій, вміння допомагати товаришам та громадянам під час патрулювання. Певна увага приділяється також фізичній підготовці, проте вона є чисто практичною. Це короткі перебіжки, вміння затримувати підозрілих, вміння проводити спеціальні прийоми під час затримання та ін. Щодо стрійової підготовки то вона проводиться в обмеженій кількості.

Після закінчення навчання поліцейські складають іспити за встановленою програмою і призначаються на

посади патрульних констеблів з іспитовим терміном на один рік. Якщо протягом року поліцейські не освоють всіх навичок справжнього поліцейського вони звільняються з посад та відраховуються з поліції.

При опрацюванні системи підготовки поліцейських у **Польщі**, її структури та методів навчання, використовувалася досвід поліції Франції, Німеччини, Великобританії та Голландії. Відповідно до Закону про поліцейську службу в поліції може служити громадянин Республіки Польща з доброю репутацією, який не відбував покарання, має середню освіту, а також фізичні і розумові здібності, достатні, щоб служити в збройних формуваннях та дотримуватися особливої службової дисципліни.¹²

Процедура прийняття кандидата на службу є багатоступеневою, відбувається в польових та навчальних підрозділах поліції і включає в себе:

- розгляд документів з точки зору їх відповідності до вимог;
- вступна співбесіда (інформаційний етап, інструктаж);
- тестування загальних знань (в області функціонування державного управління, в тому числі, поліції і громадської безпеки);
- тест на визначення фізичних показників;
- психологічний тест (інтелектуальні здібності, соціальна поведінка, стійкість тощо);
- перевірка (чи дана особа може гарантувати збереження секретності і, таким чином, може мати доступ до секретної інформації);
- комбінована співбесіда (для оцінки характеристик і придатності кандидата, а також наявності компетенції, необхідної для служби в поліції);
- медична комісія (визначення фізичної і психічної здатності кандидата до служби в поліції).

---

¹² Система підготовки польської поліції (за матеріалами МВС України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khpg.org.ua/index.php?id=1399022448>

Підготовка поліцейських починається з початкової професійної освіти, обов'язкової для початківців. Цей етап навчання здійснюють навчальні заклади з підготовки працівників поліції, а саме: Вища школа поліції в Щитно; навчальний центр поліції в Легіоново; школи поліції в Катовіце, Слупську і Пілі.

Крім того, підготовкою працівників поліції на базовому рівні можуть займатися відділи та самостійні підрозділи поліції та поліцейські навчальні центри, які можуть бути створені в деяких воєводських комендатурах.

Підготовка працівників поліції Польщі складається з різних рівнів і включає наступні стадії:

1. *Базова підготовка.* Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту. Основні завдання: розвиток базових навичок та практичної техніки для виконання основних поліцейських обов'язків. Особи, які пройшли підготовку цього типу, що проводиться в центрах підготовки поліцейських та є обов'язковою для початківців, призначаються на нижчі посади. З 2001 р. базова підготовка офіцерів польської поліції спрямована на набуття суто спеціальних навичок. Крім теоретичних знань, офіцери поліції набувають і покращують практичні навички, необхідні для виконання завдань, які будуть виконувати після закінчення підготовки. Протягом підготовки велика увага приділяється формуванню в офіцерів поліції наступних рис: самодисципліна, чесність, обов'язковість, відповідальність і мужність. Базова підготовка складається з двох стадій.

а) *Першу стадію базової підготовки* проходять офіцери всіх поліцейських служб, тобто підрозділів профілактики, кримінальної поліції та допоміжних служб (напр. адміністрація, логістика та ін.). Тривалість її становить 15 тижнів. Після закінчення цієї стадії офіцери поліції допоміжних служб можуть призначатися на посади в своїх підрозділах;

Навчання здійснюється відповідно до програми, в якій передбачена теоретична і практична підготовка до

виконання основних завдань посадових осіб (нижчої ланки) у превентивній службі.

Програма включає питання, що стосуються базових знань і вмінь, зокрема, в наступних сферах:

- правові питання;
- принципи професійної етики поліцейського та прав людини;
- користування засобами радіозв'язку та інформаційних систем;
- ідентифікація осіб;
- використання ресурсів прямого примусу і вогнепальної зброї;
- надання першої допомоги потерпілому;
- затримання особи;
- здійснення особистого контролю та обшуку осіб і речей;
- несення служби у патрулі;
- несення служби в конвоях і приміщеннях для затриманих осіб;
- вжиття заходів по відношенню до учасників дорожнього руху;
- виявлення правопорушників та здійснення заходів у випадках - правопорушень, попередження злочинних явищ;
- підготовка зі стрільби, тактики і методів втручання.

б) Офіцери поліції підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції повинні пройти *другу стадію базової підготовки* – спеціальну підготовку, тривалість якої визначається характером майбутньої посади. У середньому вона триває близько чотирьох місяців. Програму навчання для цієї стадії вибирають відповідно до спеціалізації групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка. Закінчується ця стадія іспитами, які дозволяють встановити, чи засвоїв офіцер професійні знання та навички, необхідні для виконання майбутніх

службових завдань. Успішна здача іспиту є обов'язковою умовою для присвоєння молодшого офіцерського звання.

2. *Спеціальна підготовка (середній рівень)*. Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту та пройшли базову підготовку. Спеціальну підготовку проходять офіцери поліції для виконання завдань у межах якоїсь певної області і отримують середню професійну кваліфікацію. Офіцери патрульної служби та служби профілактики злочинності проходять підготовку, яка дозволяє їм отримати призначення на посади окружного констебля, чергового офіцера, командира взводу патрульної служби та служб швидкого реагування, командира взводу профілактики злочинності. Офіцери кримінальної поліції проходять підготовку для роботи в оперативнорозшуковій службі, а також службі по боротьбі з економічними злочинами.

3. *Вища професійна підготовка (вища освіта і післядипломне навчання)* здійснюється Вищою школою поліції в Щитно, яка надає вищу освіту першого рівня (рівень університету). Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту та пройшли базову і спеціальну підготовку. Хоча основним завданням школи є підготовка офіцерів до їх подальшої роботи, Школа також забезпечує підготовку фахівців для Міністерства внутрішніх справ, а також для національної системи освіти Республіки Польща. Крім підвищення рівня знань, навичок і навиків, які відображають прогрес у поліцейській теорії та практиці, Школа дає своїм студентам знання, необхідні для отримання офіцерського звання і призначення на посади командного складу. Крім того, Школа забезпечує післядипломне навчання випускникам, що спеціалізуються в різних сферах правоохоронної діяльності.

У процесі подальшої служби поліцейські мають можливість підвищувати спеціалізовані професійні знання у рамках професійного вдосконалення.

Професійна підготовка організована таким чином:

– центральне підвищення кваліфікації – здійснюється навчальними підрозділами поліції, відбувається у

формі спеціалізованих курсів, відповідно до програм, затверджених офіційними наказами головного коменданта поліції, та у формі інших заходів;

– локальне підвищення кваліфікації – має «польовий» характер, що здійснюється підрозділами поліції або структурними одиницями цих підрозділів, що дозволяє формувати формули заходів і, як наслідок, ефективну модифікацію змісту програми у відповідь на якісні зміни злочинності;

– зовнішнє підвищення кваліфікації – організоване поза поліцейськими суб'єктами у ситуації, коли навчальні проблеми з різних причин не можуть бути вирішені у рамках центрального або локального підвищення кваліфікації.

Пропоновані спеціалізовані курси, а також інші заходи становлять доповнення професійних навичок, які дозволяють покращити уміння поліцейських, що необхідні їм під час виконання своїх службових обов'язків в межах конкретних спеціальностей, наприклад, в сфері боротьби з економічною злочинністю, незаконним обігом наркотичних речовин, кіберзлочинністю, торгівлею людьми, в галузі криміналістики, керівників операцій, а також багато інших. Окремі програми стосуються курсів підготовки керівного складу поліції.

Крім того, поліцейські можуть підвищувати свою професійну кваліфікацію до вищого рівня в межах професійного навчання для випускників вузів, яке здійснює Вища школа в Щитно.

Кандидати на навчання скеровуються своїми керівниками. Вимогою є наявність вищої освіти, а також перебування на посаді, яка потребує вищої кваліфікації. Прийом на навчання залежить від оцінки кваліфікаційного відбору.

Навчальна програма спрямована, в основному, на:

- управління групами людей;
- формування і реалізація кадрової політики, професійне удосконалення;
- формування іміджу поліції;

- формування образу поліцейського, у т.ч. сприяння антикорупції та антидискримінації;
- організацію роботи, пов'язаної з використанням матеріальних ресурсів;
- організацію співробітництва в рамках суб'єктів поліції та поза поліцейськими формуваннями;
- регулювання кризових ситуацій;
- вміння оформляти документи;
- застосування правових положень в процесі діяльності поліції;
- нагляд за дотриманням службових обов'язків.

Крім того, поліцейські можуть підвищувати свою професійну компетентність в рамках участі в заняттях післядипломної освіти з проблем управління кризами; боротьби з організованою злочинністю та тероризмом; криміналістики.

Поліція Японії має багату історію і є, на сьогоднішній день, однією з найбільш ефективних правоохоронних організацій в світі. В рядах японської поліції, розподіленої за префектуральним принципом, керування якою здійснює Національне поліцейське управління (м. Токіо), служать близько 220 тисяч співробітників, які користуються найширшою підтримкою і повагою населення.

Сьогодні поліцейська система Японії заснована на мережі управлінь, розміщених в кожній префектурі і мають широкі оперативні повноваження, але повністю підзвітних Національному поліцейському управлінню. Префектуральні управління забезпечують несення патрульної служби, збереження безпеки на дорогах, роботу кримінальної поліції та інші функції, що становлять основу поліцейської роботи.

Для полегшення проведення оперативних заходів префектури розділені на райони, де створені відділи поліції (поліцейські станції). В цілому в країні зараз налічується близько 1250 таких районних відділів, яким, в свою чергу, підпорядковане приблизно 15 тисяч опорних пунктів поліції в містах - *Кобан* і в селах - *Тюдзайсё*. Коба

оснащені засобами зв'язку та транспортом, а тюдзайсє є часто і житлом сільських поліцейських. Зазвичай поліцейські працюють в своєму Кобан багато років і знають практично всіх жителів району.

Основною одиницею поліцейської системи є патрульний, який несе службу з напарником. Патрульні складають близько 40% від загальної чисельності всього особового складу японської поліції. В їх обов'язки входить профілактика правопорушень, своєчасне виявлення скоєних злочинів та передача справ у спеціалізовані відділи та управління. Ці підрозділи проводять слідчі та інші оперативно-розшукові заходи. Крім того, в поліцейській системі існує ряд управлінь центрального підпорядкування, які несуть особливі функції. До них відносяться *Кідотай* (загони швидкого реагування і підрозділи по боротьбі з масовими заворушеннями), *Поліція безпеки*, що відповідає за охорону перших осіб держави, і ряд інших.

Основа роботи патрульного і всієї японської поліцейської системи в цілому – тісний контакт з місцевим населенням, традиційно котрі виявляють високу пильність і активно співпрацюють з поліцією. Головне завдання низового поліцейського ланки – профілактика можливих правопорушень.

В основі японського підходу до організації роботи поліції - принцип постійної взаємодії з громадянами країни: люди активно співпрацюють з поліцією, оскільки впевнені, що отримають реальну допомогу і захист в будь-якій ситуації.

Щорічно проводяться загальнонаціональні кампанії щодо запобігання злочинів. Особлива увага приділяється жертвам злочинів, які отримують, відповідно до законодавства, грошову компенсацію.

Японська поліцейська система як і раніше зберігає свою високу ефективність, про що переконливо свідчить надзвичайно низький рівень злочинності в державі. В Японії реєструється в 5-6 разів менше вбивств, ніж в США, в 100 разів менше грабежів і розбійних нападів. При цьому показник розкриття злочинів, особливо тяжких в

Японії, мабуть, найвищий в світі: з кожних 100 вбивств розкриваються 96-97.

Основою такої високої ефективності, на думку міжнародних експертів, є традиційна дисциплінованість і підсвідоме дотримання конфуціанських норм моральності, що властиві японцям, традиційна спільність, мононаціональність, відсутність релігійних конфліктів, низький рівень безробіття, високий рівень життя, найсуворіший контроль за обігом вогнепальної зброї та наркотичними речовинами.

Японська поліція високооснащена технічно. Автомобілі, що надходять в розпорядження поліції, оснащені сучасними засобами зв'язку та сигналізації і спецобладнанням. Крім звичайних патрульних машин, що відкрито патрулюють територію, поліція має в своєму розпорядженні автомобілі для «прихованого» патрулювання. Вони не мають спеціальної забарвлення, щоб не виділятися із загального потоку.

У той же час в сучасному японському суспільстві існують інші численні проблеми, з якими доводиться постійно стикатися поліції і які становлять дедалі більшу загрозу для нормального життя громадян, зокрема, тероризм різних відтінків; посилення і розростання японського організованого злочинного співтовариства.

Для подолання негативних тенденцій японська поліція продовжує шукати нові методи профілактики злочинів та вдосконалювати систему попередження злочинів і підготовки самих поліцейських.¹³

Специфіка навчання поліцейських у Японії обумовлюється досить складною, розгалуженою і деталізованою, за напрямками діяльності, структурою поліції. Вона складається з трьох рівнів: національних (загальнодержавних); місцевих (регіональних) органів; приданих організацій.

Національна поліція Японії включає в себе Центральне управління і сім регіональних поліцейських бюро, в

---

¹³ Енциклопедія Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://enc-dic.com/enc_japan/Policija-600

підпорядкуванні яких знаходяться столичне управління поліції, поліцейське управління міста Кіото, поліцейське управління міста Осака, 43 поліцейські служби префектур і поліцейське управління острова Хоккайдо.

Для поліцейської системи Японії характерною є наявність підготовки кадрів всіх рівнів. Заклади освіти японської поліції зосереджені переважно на рівні приданих організацій. Серед них: Національна поліцейська академія – провідний заклад з підготовки майбутніх поліцейських найвищої кваліфікації, а також школа імператорської охорони, курси криміналістів, вищі курси для керівників слідчих органів, школа поліцейського зв'язку.

При кожному регіональному поліцейському управлінні, які діють у містах Тохоку, Канто, Тюбу, Кінкі, Тюгоку, Сикоку, Кнею (поліцейські управління Токіо і префектури Хоккайдо), працюють поліцейські школи.

При підготовці співробітників поліції в Японії велика увага приділяється питанням боротьби з молодіжною злочинністю. Тут готуються фахівці для спеціальних підрозділів: відділу роботи з молоддю, відділу попередження злочинності, що входять до складу управління кримінальних розслідувань, підрозділу для роботи з дитячими і юнацькими установами у відділі охорони тощо.¹⁴

Заслужовує на увагу підготовка поліцейських кадрів у **Литві, Латвії, Естонії та Молдові**. Поруч з кадровими апаратами з'явилися нові підрозділи по роботі з особовим складом, такі, як відділ професійної етики і соціального захисту в Литві, відділ соціально-економічного розвитку в Молдові, психологічна служба в Латвії. Такі структурні зміни передбачають розширення спектру спеціальностей та спеціалізацій підготовки фахівців у національних поліцейських закладах освіти, таких, як Поліцей-

---

¹⁴ Січкарь В.О. Історичний аналіз засад поліцейської діяльності як передумова ефективного забезпечення прав і свобод людини / В.О. Січкарь // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : збірник наукових праць Донецького юридичного інституту МВС при Донецькому національному університеті. – 2005. – № 3 – С. 40-51.

ська академія ім. Штефана чел-Маре, Кишинівська школа поліції в Молдові, Поліцейська академія Литви та ін.

Принципи підбору кадрів на службу в поліцію в державах Балтії (Литви, Латвії, Естонії) та підготовки поліцейських до виконання службової діяльності зазначають, що перед направленням будь-якого кандидата на навчання кадрові апарати здійснюють ретельний відбір таких осіб з метою перевірки можливостей особи виконувати поліцейські функції, а також упередження прийому (недопущення) на службу в поліцію осіб, які можуть у подальшому здійснювати корупційні діяння або правопорушення чи схильні порушувати службу дисципліну.

Підготовка та перепідготовка кадрів поліції в Литві, Латвії та Естонії здійснюється на базі спеціальних поліцейських шкіл, до яких приймають осіб, що пройшли відповідний відбір і придатні за своїми діловими та фізичними якостями і станом здоров'я (у тому числі фізичного і психічного) до поліцейської служби.

Відбір кандидатів на навчання здійснюється на конкурсній основі. Для підвищення по службі є обов'язкове проходження навчання в поліцейських школах, як і в разі вирішення питань підвищення кваліфікації або зміни професійного профілю.

Отже, важливою умовою ефективної діяльності литовської, латвійської та естонської поліції є кадрова політика, пов'язана з призначенням поліцейських на конкурсній основі, створення належних умов для діяльності працівників поліції, відповідного матеріально-технічного забезпечення, соціального захисту як однієї з найважливіших передумов для ефективної роботи поліції, суттєвого зменшення рівня корупції в поліцейському середовищі.

1.3. УЗАГАЛЬНЕНІ ВИСНОВКИ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Сучасний стан організації професійної підготовки поліцейських деяких закордонних країн вказує на те, що

моделі організації та управління навчанням визначаються перш за все специфічними особливостями кожної держави. Разом з тим є ряд загально-обов'язкових умов, від яких залежить якість професійної підготовки правоохоронців. До них, у першу чергу, належать: оцінка діяльності поліції з боку громадян, наявність правової бази, укомплектованість кваліфікованими та свідомими у виборі професії кадрами.

Підготовка кадрів для органів поліції у кожній країні потребує тісної взаємодії відомчих навчальних закладів (це ж стосується і відомчої вузівської науки). Серед беззастережних здобутків поліцейської освіти в розвинених країнах слід назвати її високу технічну оснащеність, практичні спрямованість навчального процесу і наукових досліджень, вироблення навичок і вмінь правоохоронної діяльності (часто доведених до автоматизму). Загалом готуються фахівці із конкретних напрямів діяльності, адаптованих до реальних умов. Це, безумовно, той стандарт, якого повинні прагнути вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання МВС України.

Педагогічна практика закордонної професійної поліцейської освіти не будується на єдиній, узгодженій, загальній міжнародній системі знань про цю освіту. Вона не містить єдиних методологічних підходів, принципів і теорій. Практика поліцейської освіти істотно різниться в країнах і групах країн, що зумовлено низкою чинників. Серед них необхідно назвати такі: особливості соціально-економічного і політичного устрою; рівень соціального, культурного і наукового розвитку в цих країнах; національно-етнічні, територіально-географічні й культурно-історичні традиції; педагогічні й психологічні переконання (прагматизм, фрейдизм, біхевіоризм та ін.); рівень розвитку освіти в країні; законодавча система; концепція діяльності поліції в суспільстві; вплив систем і досвіду підготовки в збройних силах; розвиток технологій (зокрема, інформаційних, педагогічних, управлінських).

У педагогічних аспектах закордонної професійної освіти є також багато схожого, що визначено передусім

цлями і змістом правоохоронної діяльності, а також загальними проблемами боротьби зі злочинністю. Це понад усе позначається на схожості цілей поліцейської освіти, її завдань, організації, змісту, форм і методів, технологій, засобів забезпечення. Інтенсивний розвиток міжнародних інтеграційних процесів у сучасних умовах посилив взаємний вплив досвіду поліцейської освіти в різних країнах, а також частку спільного в поліцейській освіті в кожній окремій країні. Ця тенденція підвищує об'єктивну доцільність і можливість використання закордонного досвіду професійної освіти кадрів поліції і в нашій країні.¹⁵

Попри всю різноманітність педагогічних підходів до поліцейської освіти можна виокремити групи країн, у яких її здійснення особливо близьке за елементами педагогічної системи. Виявлено, що в Західному світі існують такі типи педагогічних систем (моделей) поліцейської освіти: німецька, французька, британська і американська.

Німецьку модель вирізняють ґрунтовність базової підготовки; наявність у змісті навчання незалежно від спеціалізації спільних компонентів; обов'язкове додаткове навчання перед призначенням на нову посаду; логічна послідовність і спадкоємність рівнів освіти; більш тривалі терміни навчання порівняно з іншими країнами (загалом на всіх рівнях 7,5 років).

Французька модель – централізоване управління освітою в системі МВС; практична спрямованість навчання за досить ґрунтовної загальнотеоретичної підготовки; порівняно короткотерміновий характер (загалом 4,5 роки); здобуття вищої освіти звичне поза відомчою системою.

Для британської моделі характерні: рання вузька спеціалізація працівників поліції різних підрозділів і служб; децентралізований, регіональний принци координації процесу професійної підготовки; гуманізація процесу навчання; відкритість для зовнішніх контактів із зага-

---

¹⁵ Бесчастний В.М. Система підготовки працівників міліції (поліції) в зарубіжних країнах / В.М. Бесчастний // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – № 1, 2011. – С. 73-80.

льно цивільними, зокрема й іноземними, освітніми закладами.

Для американської моделі властиво, що відомчі навчальні заклади дають переважно практичну спрямовану поліцейську підготовку, а освіту, підтверджувану конвертованим дипломом, поліцейські здобувають у цивільних освітніх установах до початку служби або під час неї.

Специфікою змісту професійної поліцейської освіти закордоном є наявність таких загальних складових, як боротьба з організованою злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, психологічна, фізична і вогнева підготовка, інформатика, автопідготовка, особиста безпека, а також навчання менеджменту, міжособистісному спілкуванню, представницьких функцій, іноземних мов.

Для сучасної поліцейської освіти характерне використання в методиці та системі таких освітніх технологій, як дистанційне, відкрите і безперервне навчання.

У професійній поліцейській освіті особливу увагу приділено розвитку комунікативних якостей, навичок і умінь, техніці спілкування; веденню розмови; мистецтву переконання; взаємодії з представниками національних і сексуальних меншин, а також із психічно невірніоваженими людьми; розв'язанню сімейних суперечок; техніці переговорів, підготовці, організації та проведенню зборів (презентацій); зв'язкам із громадськістю; відносинам із представниками влади, преси, радіо і телебачення.

Разом з тим необхідно зазначити, що загальноосвітня, теоретична підготовка, світоглядні питання за кордоном певною мірою поступаються вітчизняній. З багатьох позицій відомчої освіти наразі потрібно орієнтуватися на західноєвропейський взірець, але необхідно пам'ятати, що є чимало вітчизняних здобутків, які слід зберігати та примножувати.

Отже, проблеми підготовки фахівців для органів та підрозділів Національної поліції України потребують подальшого розв'язання на законодавчому, організаційному, навчально-методичному та матеріально-технічному рівнях з урахуванням закордонного досвіду організаційно-

правового забезпечення функціонування та діяльності вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання МВС України.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що використання позитивного міжнародного досвіду дає можливість науково обґрунтувати шляхи й методи вдосконалення діяльності Національної поліції України, розробити пропозиції і рекомендації, що можуть бути враховані при її реформуванні, а саме:

1. Дослідження різних аспектів навчання працівників поліції в іноземних поліцейських вузах передбачає використання його результатів на рівні ідей, концепцій, практичних новацій в удосконаленні національного освітнього процесу, у справі підвищення його ефективності і, зокрема, в удосконаленні виховання керівних кадрів поліції.

Тому вважаємо, що в умовах зростання кількості злочинів міжнародного характеру необхідно готувати висококваліфікованих фахівців правоохоронних органів, здатних не тільки ефективно боротися зі злочинцями будь-якими способами, а, будучи вихователями своїх підлеглих, враховувати при цьому загальносвітові поліцейські цінності й етичні особливості педагогічних систем морального виховання в поліцейських вузах світу.

2. Активний розвиток світового співробітництва в галузі професійної підготовки поліцейських кадрів і необхідність стандартизації педагогічного забезпечення їхньої професійної підготовки вимагають від навчальних закладів із специфічними умовами навчання впровадження в навчально-виховний процес деяких рекомендацій, отриманих за результатами комплексного порівняльного дослідження цього процесу в поліцейських вузах Європи, як зусилля зі «створення глобальної системи морального виховання в країні».

Отже, педагогічні системи навчання етиці у вузах із специфічними умовами навчання, що входять до сфери управління МВС України повинні бути побудовані в такий спосіб, щоб:

— кожний інструктор і викладач при розробленні навчальних матеріалів і програм ураховував етичні перспективи кожної окремої теми;

— у плані занять викладачі різних дисциплін професійної підготовки вказували, які з етичних питань будуть ними розглядатися у зв'язку з викладанням тієї чи іншої дисципліни;

— керівники вишів вимагали, щоб кожний викладач відбивав ці перспективи в плані кожного заняття, щоб спонукати самих викладачів до етичного розгляду кожного питання й кожної проблеми при проходженні будь-якого навчального матеріалу з усіх предметів програми навчання та всіх тем даної програми.

3. Серед сучасних методів навчання найбільш перспективними є тренінгові технології. Навчання повинне мати переважно тренінговий характер.

Вважаємо, що професійна підготовка персоналу Національної поліції потребує впровадження активних методів навчання. Адже під час проведення занять у системі професійної підготовки спостерігається пасивність персоналу, байдужість до тем, які викладаються. Відомо, що у результаті прослуховування лекції слухачами засвоюється лише 5% наданої інформації, після самостійного читання – 10%, використання засобів унаочнення збільшує обсяг засвоєного матеріалу до 20%, демонстрація зразків професійного поведіння є ще ефективнішою – обсяг засвоєного матеріалу збільшується до 30%. Робота у дискусійній групі збільшує обсяг засвоєної інформації до 50%, практичне опанування професійних дій в умовах, наближених до реальних, – до 75%. Саме у тренінгу поєднуються всі вищезазначені етапи навчання.

Закордонна практика свідчить про широке застосування тренінгів, зокрема, у поліції США, Німеччини, Великобританії, де створена система обов'язкового проходження поліцейських комунікаційних, антистресових та інших тренінгів. Методикою проведення тренінгів приділяється 80-90% навчального часу на практичне відпрацю-

вання працівниками отриманих теоретичних знань шляхом здійснення ділових і рольових ігор, тренувань, програвання сценаріїв конкретних службових ситуацій та завдань, групових обговорень тощо. Окрім того, у розвинених країнах поліцейські в процесі тренінгу опановують «суміжні професії», набувають нових корисних умінь, що стає підставою для підвищення їм заробітної плати і просування по службі.

*Отже, при організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, що входять до сфери управління МВС України слід приділяти більше уваги таким формам занять як *training in the field* (тренування в польових умовах), *role-plays* (рольові ігри), *simulations* (моделювання ситуацій), *practical works (open or managed)* (практичні роботи, самостійні або під керівництвом викладача), *real life situations* (реальні життєві ситуації), *moral dilemma* (рішення моральних дилем) і ін.*

4. Необхідно активніше розвивати взаємний обмін позитивним досвідом у підготовці кадрів поліції, обмін навчальною літературою, викладачами й слухачами, підвищення кваліфікації практичних працівників у рамках взаємного обміну й навчання з вирішення проблем, що представляють спільний інтерес: боротьба з організованою злочинністю, нелегальна міграція, боротьба з незаконним обігом наркотиків та ін. Обмін інформацією з вищими навчальними закладами поліції країн з розвинутою поліцейською функцією й співробітництво з ними могли б виявитися надзвичайно плідними для всіх учасників цього процесу.

5. Звертає на себе увагу наявність стандартизації кваліфікаційних вимог до осіб, що обіймають посади поліцейських у закордонних країнах. Враховуючи це, доцільною видається розробка галузевої рамки кваліфікацій для Національної поліції з встановленням відповідності між посадами та відповідними рівнями цієї рамки.

6. Особливістю підготовки поліцейських за кордоном є приділення постійної уваги самоосвіті та системи підвищення кваліфікації. Отже, необхідна більша

широка практика використання вищими навчальними закладами зі специфічними умовами навчання спеціалізованих курсів, присвячених окремим аспектам поліцейської діяльності з метою забезпечення функціонування системи освіти протягом життя працівників поліції, у тому числі – із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Аналіз колишніх програм післядипломної освіти МВС України (<http://don.lvduvs.edu.ua>) показує, що вони містили у собі багато дисциплін «загального характеру» без врахування особливостей конкретної посади та ключових компетенцій працівника.

Зважаючи на це є потреба у перегляді концептуальних підходів до післядипломної освіти працівників Національної поліції. Навчальні програми повинні розроблятися за принципом спеціалізації, відповідно до конкретних замовлень практичних підрозділів та актуальних питань сучасної правоохоронної діяльності, на кшталт «Проблеми здійснення адміністративного нагляду», «Розслідування злочинів проти життя та здоров'я громадян», «Особливості документування злочинів в сфері незаконного обігу наркотиків».

В цьому аспекті слушним є системне впровадження в систему післядипломної освіти технологій дистанційного навчання, які дадуть змогу працівникам поліції оперативно підвищувати кваліфікацію не залишаючи місця служби та завжди мати доступ до актуальних навчальних матеріалів.

II. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

2.1. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН

В умовах поширення сучасних загроз національній безпеці України вкрай актуальним є питання реформування та подальшого розвитку сектору безпеки і оборони держави. Важливим кроком на шляху його реформування стало затвердження Указами Президента Стратегії національної безпеки України¹⁶ та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України¹⁷.

Згідно з Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України складовими цього сектору мають бути визначені: Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Міністерство оборони України; Збройні Сили України; Міністерство внутрішніх справ України; Національна гвардія України; Національна поліція України; Державна прикордонна служба України; Державна міграційна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Служба безпеки України; Управ-

---

¹⁶ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 26.05.2015 р., № 287/2015. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

¹⁷ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 14.03.2016 р., № 92/2016. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>

ління державної охорони України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; Державна спеціальна служба транспорту; координаційний орган з питань розвідувальної діяльності при Президентові України та розвідувальні органи України; Апарат Ради національної безпеки і оборони України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику; інші складові, що визначені законами України.

Процес реформування сектору безпеки та оборони передбачає комплексні зміни у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до стандартів провідних країн світу.

Зазначимо, що питання створення ефективної системи кадрової політики у секторі безпеки є одним із ключових пріоритетів та одним з основних чинників забезпечення ефективної реалізації політики національної безпеки.

Сьогодні *стратегічні пріоритети кадрової політики сектору безпеки* закордонних країн передбачають:

- запровадження дієвої системи стратегічного управління кадровими процесами в секторі безпеки, що спрямована на раціональне використання наявного кадрового потенціалу, а також вжиття системних заходів щодо його відтворення в інтересах захисту національної безпеки кожної держави;

- встановлення уніфікованих стандартів та процедур для кадрової політики сектора безпеки, в інтересах забезпечення потреб національної безпеки;

- створення сприятливих умов для реалізації персоналом свого інтелектуального потенціалу та професійної майстерності в умовах проходження військової та правоохоронної служби;

- забезпечення раціонального використання кадрових ресурсів, шляхом встановлення чітких, відкритих та прозорих процедур управління службовою кар'єрою персоналу;

- професіоналізація кадрової політики шляхом мо-

- дернізації системи базового і професійного навчання;
- формування високих лідерських, професійних, моральних та ділових якостей керівного складу сектора безпеки з метою здійснення ефективного керівництва військовими та правоохоронними структурами;
  - створення дієвих інструментів мотивації для особового складу, гармонізація інтересів персоналу з інтересами державної, військової та правоохоронної служби;
  - індивідуальну відповідальність кожної посадової особи сектора безпеки за сумлінне виконання функціональних обов'язків військової (правоохоронної) служби;
  - запровадження комплексних антикорупційних заходів, що спрямовані на недопущення втягування персоналу у протиправну діяльність.

2.2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ В ДЕЯКИХ ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ

В зарубіжних країнах важливе значення надається питанням відбору кадрів для забезпечення національної безпеки та оборони. Так, відбір претендентів на право стати членом групи GIGN - «*Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale*» у Франції («Група втручання Національної жандармерії») ведеться строго і ретельно. Два рази на рік, навесні та восени, у всіх казармах мобільної жандармерії вивіщуються оголошення, в яких міститься інформація про організацію чергового відбору в групу. Претендентами можуть стати чоловіки і жінки, які мають офіцерські або унтер-офіцерські звання.

Загальні вимоги до кандидатів в спецпідрозділ наступні: вік - не старше 30 років, наявність французького громадянства, кандидат повинен працювати у жандармерії та мати стаж безперервної служби в Національній жандармерії не менше п'яти років.

На першому етапі, протягом 7 днів, перевіряються психофізичні здатності кандидата, після чого розпочинається тримісячний відбірковий етап.

Базовий іспит з фізпідготовки включає в себе так звані «мокрі» та «сухі» тести, що проводяться на тренувальній базі GIGN. Перший тест містить перевірку навичок альпіністської підготовки, підйом на будівлю і спуск з неї та випробування з використанням сльозогінного газу. В ході перевірки кандидат виконує спеціальний тест, що імітує втечу з території противника, в ході якого проти претендента застосовують службових собак. Так перевіряється психологічна стійкість. Потім кандидати перевіряють свої сили у спарингу на рингу. Витривалість перевіряється наступним чином: необхідно зробити 100 віджимань, 25 разів підтягнутися, піднятися канатом на висоту 5 метрів і т. д. Потім йде теоретичний тест, в ході якого перевіряються знання з географії, історії, політики і т. д.

«Мокра» частина випробувань проходить в басейні. Там претенденти складають наступні тести: плавання на 100 метрів вільним стилем, плавання під водою на 50 метрів, плавання на 50 метрів із зв'язаними руками, стрибок у воду з 10-метрової вишки.

Після цього виконується марш-кидок на 8000 метрів за 60 хвилин в спорядженні та зі зброєю. Після цього відпрацьовуються нормативи з вогневої підготовки. Цей етап включає в себе стрільбу з автомата (дистанція 200 метрів) і автоматичного пістолета (дистанція 15 метрів). Процес навчання стрільбі в GIGN вважається одним з кращих в світі. Протягом шести днів кандидати займаються на бойовому полігоні, де відпрацьовуються стрільби зі зброї великого калібру.

Ще одним елементом відбору на полігоні є пересування кандидатів в групах вузькими каналами і трубами, заповнених смердючою рідиною. Сенс цих випробувань – подолати страх замкнутого простору. Також кандидати беруть участь в ризикованому тесті, який краще за інших перевіряє психологічну стійкість. Йдеться про банджиджампінг – стрибки з висотних споруд (мостів, віадуків і ін.) за допомогою спеціальних еластичних тросів, що прив'язуються до ніг стрибуна. У GIGN на додачу до всього стрибок у прірву ускладнений тим, що до ніг прив'язуєть-

ся не еластичний трос, а альпіністський фал, який значно жорсткіше.

Велика увага в групі приділяється саме психологічній стійкості, адже спецназівець повинен контролювати свої емоції і дії навіть в найважчих ситуаціях. Кандидат крім абсолютної фізичної готовності повинен бути сильним духом і володіти розвиненим інтелектом, інстинктом виживання. Останнім іспитом на відбіркових тестах є хвилина розмови з командирами і викладачами, де вони отримують чітке уявлення про особистість кандидата. Таким чином, в кінці шестиденної експертизи тільки 5-10 відсотків новобранців проходять всі випробування і переходять на наступний рівень, так званий «попередній період навчання».¹⁸

У Польщі існує кілька підрозділів для захисту національної безпеки та оборони в складі різних державних структур. Одним з таких підрозділів є Спеціальний полк командос збройних сил **Польщі - JWK (*Jednostka Wojskowa Komandosow*)**. Кандидат, який бажає проходити службу в бойових підрозділах JWK, повинен на момент подачі заяви прослужити в збройних силах не менше 18 місяців і мати військове звання не нижче ніж ефрейтор або старший матрос.

Процес розгляду кандидатів на службу в полк включає в себе: вивчення анкети і особистого листа (без участі кандидата), вивчення минулого досвіду служби кандидата (без участі кандидата), психологічне тестування та курс перевірки.

Після того як буде ясно, що кандидат може представляти інтерес для підрозділу, його викликають для проходження психологічних тестів, які проводить група психологів. Обстеження проходить протягом одного дня і не повинно займати більше 8 годин. Позитивний висновок психологів дозволяє кандидату бути допущеним до насту-

---

¹⁸Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gjgn>

пного етапу – перевірки фізичної готовності кандидата до служби.

Для проходження фізичних тестів кандидат повинен надати медичну довідку про можливість переносити тривалі фізичні навантаження. Особи, які бажають вступити на службу в 1-й полк командос в ході перевірки (відбору) повинні скласти наступні нормативи: крос 3000 м. - 12.30 хв.; присідання за 2 хв. - 75 разів; підтягування на перекладині - 15 разів; підйом канатом - 8 сек.; біг 100 м - 14 сек.; плавання в басейні 50 м - 50 сек.; плавання під водою - 18 м., а також успішно пройти висотний тест.

При успішному проходженні перевірки фізичної підготовки і психологічного тестування кандидат може подати заяву про прийом в JWK, після якої він отримує повідомлення про дату і місце початку випробувань на витривалість, які тривають до 7 днів. JWK залишає за собою право відмови від подальшої перевірки кандидата з будь-якої причини.

Це випробування включає в себе тактичні маршкідки вдень і вночі пересіченою місцевістю з виконанням тактичних завдань. В ході випробувань перевіряється вміння орієнтуватися на місцевості, тактичні знання та навички і, що найголовніше – морально-вольові якості кандидата і його здатність працювати в складі команди.¹⁹

Щоб стати членом групи «***Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza***» (скор. NOCS, в дослівному перекладі з італійської означає «шкіряні голови») – елітного ***італійського підрозділу***, який призначений для виконання найскладніших завдань і небезпечних місій антитерористичної та антикримінальної спрямованості, необхідно пройти жорсткий багатоступінчастий відбір. При цьому основною умовою вступу до поліцейського спецназу Італії є абсолютна добровільність. Той, хто бажає стати співробітником даної групи, повинен мати стаж служби в поліції не менше чотирьох років. Відбір починається зі співбесіди, яку проводить один із досвідчених офіцерів групи,

---

¹⁹ Jednostka Wojskowa Komandosów [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=9

потім слідує докладне медичне обстеження, ряд психологічних тестів та перевірка фізичних можливостей кандидата.

Тест з фізичної підготовки включає: біг на 5000 метрів (до 20 хв.), біг на 100 метрів (до 14 сек.), плавання вільним стилем на 100 метрів, стрибки в висоту (не менше 1,35 м.), стрибки в довжину (не менше 4,5 м.), підйом канатом тільки з використанням рук, вправи з вогневої підготовки з пістолета на дистанціях в 15 і 25 метрів. В ході відбору особлива увага приділяється мотивації кандидатів, їх психологічній стійкості.

Особи, які пройшли первинний відбір, направляються на базовий курс навчання тривалістю 6 місяців. За такими ж самими критеріями ведеться відбір жінок до цього підрозділу. Зазвичай всі тести проходять не більше 5-10 відсотків кандидатів, і саме їх зараховують до штату групи NOCS.²⁰

Поряд із європейськими країнами заслуговує уваги підготовка спеціальних підрозділів для сектору національної безпеки та оборони і у країнах Азії. Так, наприклад, **Індонезія** має у розпорядженні сильний та якісно підготовлений підрозділ спеціального призначення **KOPASSUS (Komando Pasukan Khusus)**. Тривалість відбору у даний підрозділ становить дев'ять місяців. У цей час кандидати долають різні випробування, пов'язані, головним чином, з перевіркою їх фізичної витривалості. Навчальний курс, спрямований на отримання кваліфікації «командос», включає в себе такі теми, як ведення бойових дій в джунглях, виживання в екстремальних умовах природного середовища, базова парашутно-десантна підготовка і ряд інших.

В ході польових занять використовуються бойові патрони. Ступінь ризику для здоров'я кандидатів при проведенні випробувань досить висока. Про це свідчить той факт, що практично кожен відбірковий курс не обходиться без летального випадку (причини різні: виснажен-

---

²⁰ Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poliziadistato.it/articolo/23291>

ня, нещасний випадок і т. ін.) Рівень вимог, що пред'являються до кандидата в KOPASSUS, дуже високий. Під час випробувань допускаються тільки незначні помилки.

Кандидат, який допустив помилку навіть в останній день випробувань, буде негайно відрахований. Однією з найважливіших вимог, що висувають до кандидатів в KOPASSUS, є старанність при виконанні наказів і розпоряджень.²¹

Що ж стосується безпосередньо системи підготовки кадрів забезпечення національної безпеки будь-якої розвинутої країни світу, то вона базується на трьох основних факторах: освіті, професійному досвіді проходження служби та самовдосконаленні.

Наприклад, питання підготовки кадрів для забезпечення національної безпеки США слід розглядати в контексті федеральної програми навчання з питань національної безпеки (National Security Education Program)²² яка була введена в дію відповідним Законом, де сформульовано загальний напрямок зусиль у сфері підготовки кадрів для американських спецслужб. Основними цілями даної Програми є: надання необхідних ресурсів для задоволення освітніх потреб сфери національної безпеки США, підвищення рівня якості викладання іноземних мов, країнознавства та інших важливих для національної безпеки США предметів в області міжнародних відносин, збільшення категорій спеціалістів на яких покладено обов'язки, пов'язані із забезпеченням національної безпеки держави.

У США для координації дій у сфері підготовки кадрів для спецслужб створено Консорціум керівників навчальних закладів, а також низка інших керівних та координуючих органів, покликаних сприяти питанням підготовки кадрів. Важливе місце серед них займає «Комітет

---

²¹ Komando Pasukan Khusus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kopassus.mil.id>

²² National Security Education Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsep.gov>

вивчення іноземних мов». Особливістю системи підготовки кадрів американських спецслужб є посилена увага до навчання іноземних мов, яке визнано у США важливою запорукою досягнення успіхів у роботі спецслужб.

Загальний принцип професійного навчання у зарубіжних країнах полягає у базовій підготовці та періодичному навчанні на курсах підвищення кваліфікації протягом усього строку служби.

Вивчення закордонного досвіду дає змогу стверджувати, що навчальний процес підготовки кадрів для сил безпеки характеризується такими особливостями, як чітко виражена спеціалізація, практична орієнтація, інтенсивність та короткостроковість. При підготовці кадрів важливе значення надається засвоєнню та відпрацюванню навичок практичної діяльності.

Наприклад, бійці *спеціального підрозділу «Сайерет Дувдеван»*, як і інших спеціалізованих підрозділів Сил оборони Ізраїлю перш ніж бути допущеними до участі в бойових операціях, проходять тривалу теоретичну та практичну підготовку, яка включає:

- 4 місяці загальновійськової підготовки;
- 2,5 місяці посиленої підготовки за програмою піхотинця з посиленою увагою до військової топографії, тактики дій в складі вертолітного десанту і дій у складі бойової роти;
- 2 місяці базової підготовки за програмою підрозділів спецназу з посиленою увагою до військової топографії та основ проведення контртерористичних операцій;
- 3 тижні базової контртерористичної підготовки в спеціальному навчальному центрі;
- 1 місяць посиленої контртерористичної підготовки під керівництвом інструкторів свого майбутнього підрозділу;
- 4 місяці вивчення тактики і специфіки дій свого підрозділу, що включає, крім інших дисциплін, вивчення арабської мови, історії та культурних звичаїв арабів, психології їх поведінки.

Дуже багато часу в ході підготовки і в ході роботи

приділяється відпрацюванню прийомів рукопашного бою. Причому тренувальні поєдинки проводяться, як правило з мінімально необхідними для безпеки обмеженнями і захисним спорядженням.²³

Одним з суб'єктів, що забезпечує національну безпеку Італії, є **Італійські карабінери**, які представляють собою особливий вид напіввійськової організації і призначені для виконання широкого спектру завдань. Навчальна програма підготовки італійських карабінерів розрахована на термін від 9 до 10 місяців і ділиться на два етапи, в кінці яких кандидат отримує звання розвідника.

Чотири місяці триває перший етап (базове навчання), в ході якого новачки вивчають військову справу і стандартні тактичні прийоми, отримуючи кваліфікацію військового десантника. На другому етапі курсанти отримують спеціалізацію і вдосконалюють набуті раніше навички.

Під час першого етапу курсанти піддаються екстремальним фізичним навантаженням. Вони займаються бойовою підготовкою, навчаються використовувати зброю і спорядження, проходять смугу перешкод, багато займаються на тактичному полігоні. В кінці кожного місяця кандидати проходять перевірку, і ті, хто не справляється з нею, залишають підрозділ.

На другому етапі навчання особи приступають до занять з парашутної підготовки, які тривають чотири тижні. Протягом цього періоду новобранці виконують п'ять стрибків, три з них без військового спорядження і два в повній бойовій екіпіровці. Після проходження цього курсу кандидат отримує темно-червоний берет, значок парашутиста і звання карабінера-десантника. Після занять з парашутної підготовки починаються заняття з відпрацювання дій у складі групи, а потім у складі взводу.

Ті, хто успішно пройшли всі етапи базової підготовки, відправляються для подальшого навчання тривалістю 5-6 місяців. Саме в цей період карабінери набувають більш глибокі знання і навички в різних областях, отри-

---

²³ Lewis Jack The Gun Digest Book of Assault Weapon / Jack Lewis. - F+W Media, 2011. - 256 p.

муючи додаткову спеціалізацію в навчальних центрах Італії та зарубіжних країн.

Карабінери відпрацьовують стрибки з парашутом за спеціальними методиками, вчать ситуаційній стрільбі з індивідуальної та колективної зброї, навчаються використанню спеціальних і вибухових речовин, відпрацьовують спеціальні тактичні прийоми, такі, як патрулювання, глибока розвідка та ін., навчаються вести бойові дії в нестандартних умовах тощо.

Також в процесі курсу спеціалізації карабінери-парашутисти проходять навчання патрулюванню з використанням мобільного радіо- і телеустановування, розміщеного на транспортних засобах, вчать використовувати спеціальну зброю, вивчають тактичні прийоми проникнення в будівлі, отримують уроки самозахисту (відається перевага бойовим прийомам боротьби крав-мага). Звичайно, не обходиться без відпрацювання ведення бойових дій в населених пунктах, а також в лісі і високогір'ї, де на практиці застосовуються навички і знання з виживання, надання першої медичної допомоги, орієнтування.

Завершує навчання на цьому етапі комплексне заняття, що триває від 5 до 7 днів, в ході якого бійці показують все ті навички, які вони здобули під час підготовки. Після цього карабінери переводяться в оперативні роти, де триває підвищення їх кваліфікації за допомогою різних курсів. Крім того, вони регулярно обмінюються досвідом з іншими спеціальними підрозділами зарубіжних країн.²⁴

Підготовка спеціальної групи міністерства внутрішніх справ **Словенії** (*Specialna Enota (SE)*) має, передусім, практичну орієнтацію. Базова підготовка кадрів для даного підрозділу розділена на дві частини. Перший етап є вступним і триває п'ять місяців, упродовж ще двох місяців триває оволодіння базовими навичками в спеціалізованих областях.

Велика увага на початковому етапі підготовки віддається вивченню тактики дій піхоти, яка є основою всіх

---

²⁴ Carabinieri [Електронний ресурс] / Arma dei Carabinieri. – Режим доступу: <http://www.carabinieri.it>

спеціальних тактичних прийомів. Дуже докладно розбираються прийоми маскування, організації засідки, ведення спостереження і т. ін. Багато часу віддається вогневій підготовці, вмінню поводитися зі зброєю в різних умовах, у тому числі і в разі розпилення отруйних речовин. На початку третього місяця кандидати виїжджають на польові навчання тривалістю 14 днів, в яких вони без перерв і вихідних днів відпрацьовують здобуті знання та навички на незнайомій території в реальних умовах. Під час польових навчань кандидати займаються як вдень, так і вночі, вчаться забезпечувати охорону місць базування, займаються орієнтуванням на місцевості, працюють в команді, відпрацьовуючи різні тактичні прийоми (нападу, оборони, організації укриття, маскування, ведення розвідки), використовують спеціальні броньовані автомобілі та ін.

Кандидати, які успішно пройшли п'ятимісячний базовий курс, приступають до двомісячного навчання базових фахових дисциплін:

- курс плавання;
- курс гірської підготовки, в тому числі в зимових умовах;
- курс з навчання висадці з вертольотів в міських і сільських районах;
- курс навчання використанню вибухових пристроїв.

Після завершення базової підготовки кращі кандидати – а це не більше 50 відсотків від початкового числа претендентів на вступ до групи – приступають до наступного етапу навчання. Під час спеціалізованого курсу, знання, отримані в період основного навчання, поглиблюються, рівень фізичної підготовки збільшується, вдосконалюються відпрацьовані раніше тактичні прийоми.²⁵

Одним із найбільш цікавих прикладів підготовки кадрів для сил безпеки зарубіжних країн – є *досвід Німеччини*. Так, значним авторитетом користується група боротьби з тероризмом, яка була створена саме у Німеч-

---

²⁵ Specialne Enote [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.postanivojak.si/index.php?id=465>

чини і є на сьогоднішній день одною з найсильніших команд в Європі. Коли був відданий наказ про формування команди спецназу, вважалось, що для її підготовки достатньо 8 місяців. Це рішення базувалося на оцінці міжнародного досвіду. Однак з огляду на те, що сучасні терористичні групи поряд із застосуванням останніх досягнень в області військового спорядження і техніки вдаються до партизанських методів боротьби, було вирішено продовжити підготовку в спецназі фактично до 9 місяців.

Під час навчання особового складу так званого ***Grenzschutzgruppe 9 (Спецназу 9)*** особлива увага приділялася загальній поліцейській підготовці, складовою частиною якої є наступні вимоги:

1) члени спецназу повинні навчитися діяти незалежно, самостійно, у відповідності з ситуацією, що склалася.

2) злагодженість дій у складі підрозділу;

3) підвищення рівня знань, набуття стійких навичок і вмінь при роботі з новітньою апаратурою.

Спеціальна підготовка в Спецназі 9 включає в себе дві частини: основна підготовка, яка триває 5 місяців, спеціальна підготовка - 3 місяці.

П'ятимісячний курс включає:

– Спортивну підготовку, військову справу, бойові єдиноборства;

– Поліцейську підготовку (тактичну і оперативну);

– Вивчення зброї і вогневу підготовку;

– Правову підготовку;

– Курс психології.

З першого дня занять особовому складу дається максимальне навантаження з метою виявити індивідуальну межу психофізичних можливостей курсантів.

В ході занять з рукопашного бою використовується техніка східних єдиноборств. Тренування проходять 6 годин на тиждень. Після завершення курсу загальної підготовки тривають заняття з рукопашного бою, заняття з альпінізму, форсування гірських річок тощо.

Вогнева підготовка включає в себе наступні етапи:

- 1) Курс навчання володінню холодною зброєю.
- 2) Курс навчання і застосування вогнепальної зброї. Стрільба з укриття і снайперська підготовка.
- 3) Курс стрільби з кулемета, автомата.

Вивчається також зброя ймовірного противника. Один раз на місяць особовий склад спецпідрозділу здійснює марш-кидок з повним викладенням. Наприкінці маршу особовий склад стріляє на точність.

Правова підготовка включає в себе не тільки теоретичне вивчення законів, але і аналіз конкретних випадків з юридичної практики. Особливе місце відведено заняттям з психології. До проведення навчання залучається група досвідчених і авторитетних психологів.

Антитерористична спеціальна підготовка триває 5 місяців. Протягом цього часу програма навчання включає:

- 1) Загальну підготовку в спеціальній бойовій команді.
- 2) Виконання спеціальних операцій проти викрадачів літаків, тобто проти повітряного піратства, а також заняття зі звільнення захоплених будівель.
- 3) Ведення бою всередині будівлі, знешкодження та захоплення терористів.

У програму входять також загальна десантна підготовка, навчання водінню автомобіля на високих швидкостях, рукопашний бій, стрільба з рухомого автомобілю, стрільба з вертольоту.

Слід підкреслити, що велика частина практичних занять з особовим складом проводиться в нічний час, а також у різних кліматичних зонах. У Спецназі 9 налагоджений інтенсивний обмін інформацією та досвідом з зарубіжними охоронними організаціями.²⁶

Ще одним із спецпідрозділів *Німеччини*, у якому особлива увага приділяється рівню підготовки є **група бойових плавців**. Навчальний центр складається з трьох взводів: взвод навчання бойових плавців, взвод навчання

---

²⁶ Ивашин С. GSG 9 — подразделение спецназа Федеральной полиции Германии [Електронний ресурс] / С.Ивашин. – Режим доступу: <https://lastday.club/gsg-9-spcnaz>

бойових плавців-мінерів, бойовий взвод виявлення і знищення мін та інших вибухових речовин. Програма навчання складається з наступних розділів: 3 місяці - загальна початкова підготовка, 3 місяці - спеціальна військова підготовка, 1 місяць - початкова підготовка бойового плавця, 1 місяць - підготовка бойового плавця на морі, 1 місяць - базова підготовка бойового плавця, 2 місяці - спеціальна підготовка бойового плавця, 2 тижні - управління підводними транспортними засобами, 2 тижні - основи застосування вибухових речовин під водою. Навчання сержантів доповнюють двома розділами: 6 тижнів – навчання керуванню транспортними засобами, 10 тижнів - тактика бойових плавців.

Після зарахування в групу всі матроси, сержанти і офіцери регулярно проходять курси навчання як у власному навчальному центрі, так і в інших підрозділах, з якими укладаються угоди про співпрацю.²⁷

Ефективна система підготовки кадрів для сил безпеки та оборони існує в **Боснії та Герцеговині**. Наприклад, заслуговує уваги навчання співробітників «**Босни**» – спеціальної групи федерального департаменту поліції, яка має наступну внутрішню структуру: командування, інструкторська команда, оперативні команди ALFA, BETA, GAMMA, команда забезпечення безпеки бази DELTA, вертолітний підрозділ, логістична секція.

У період базової підготовки кандидати отримують початкові знання в області тактики, стрільби, рукопашного бою, альпінізму. Також велика увага приділяється вмінню діяти в команді і адекватно переносити тривалий психологічний тиск. Кандидати за перші півроку значно підвищують свій фізичний рівень, набувають навички прийняття правильних рішень в різних ситуаціях. Після закінчення базової підготовки кандидати проходять курси з використання штатної вогнепальної зброї і точної стрільби. Ті кандидати, які успішно пройшли базовий курс, в

---

²⁷ Бойові плавці німецьких ВМС - секретний підрозділ диверсантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/3036-boyov-plavc-nmeckih-vms-sekretniy-pdrozdl-diversantv.html>

подальшому поглиблюють свої знання та навички на спеціальних курсах, щоб стати бійцями одного з «профільних» підрозділів – альпіністського, «дайверського», парашутного та ін.

Тренінги розроблені таким чином, щоб максимально точно імітувати реальні бойові ситуації. Моделювання кризових випадків, які викликають підвищений стрес у співробітників, дозволяє їм адаптувати свою психіку і виробити найбільш ефективну реакцію на такі ситуації. Підготовка здійснюється за 10 основними напрямками, при цьому бойова підготовка є основним навчальним предметом.

Тести на перевірку фізичної витривалості включають в себе перевірку рухових навичок, гнучкості, координації, спритності і т. д. Спецназівцям пред'являються особливі, і досить високі, вимоги. Крім фізичних тренувань у літній період, заняття проводяться також і взимку: співробітники здійснюють лижні спуски в високогір'ї, щоб отримати навички проведення бойових і рятувальних операцій у важкодоступних районах.

Група регулярно проводить тактичні навчання і тренування, сценарій яких максимально наближений до реальності. На таких заняттях спецназівці використовують спеціальні «маркерні» боєприпаси, що дає можливість співробітникам вести вогонь один в одного, моделюючи, таким чином, реальний вогневий контакт в ході затримання злочинців.

Під час навчання велика увага приділяється стрільбі з різних видів стрілецької зброї. Група володіє так званим гумовим містом (rubber town) - спеціальним тренажерним комплексом, що імітує міські квартали, де співробітники відпрацьовують різні тактичні прийоми при виконанні найскладніших поліцейських завдань. В ході занять тут використовують спеціальні боєприпаси, а також відпрацьовуються дії з використанням справжніх бойових патронів різного калібру. Навчання здійснюється щодня, нерідко і вночі з використанням спеціальної амуніції та обладнання. Навчання снайперів в основному

здійснюється відповідно до спеціального курсу підготовки. Методика навчання складається з трьох основних етапів: безпосереднє навчання стрільбі, навчання висуненню на позицію і маскуванню, навчання тактичним прийомам бойового використання снайперів в складі групи.²⁸

Однією із характерних рис процесу підготовки кадрів для сил безпеки і оборони зарубіжних країн є інтенсивність навчального процесу. Інтенсивністю підготовки відрізняються і сили спеціального призначення **ВПС Сполучених Штатів Америки - «зелені берети»**. Це – елітні підрозділи, які призначені для організації і проведення диверсійних, партизанських і терористичних операцій. Всі військовослужбовці, які хочуть потрапити до складу підрозділу, повинні пройти кваліфікаційні курси сил спецназу. Підготовка майбутніх «зелених беретів» складається з трьох етапів.

На першому етапі проводиться оцінювання та відбір кандидатів. Можливість вступу до підрозділу мають тільки ті військові, які служили або проходять службу, і пройшли курс молодого бійця. При цьому потрібно бути готовим до того, що на будь-якому етапі кожен з кандидатів може бути відрахований і відправлений на колишнє місце служби. Кандидати відбираються за допомогою фізичного та психологічного тестування, тому здоров'я курсанта має бути ідеальним. В рамках фізичного тестування проводяться марш-кидки на витривалість і швидкість, в повному викладенні та спортивній формі, підтягування, плавання, присідання, віджимання, подолання смуги перешкод тощо. Психологічне тестування включає в себе тести на визначення особливостей характеру, швидкість оцінки обстановки і адаптації до неї, на розумовий розвиток, грамотність.

Крім того, на цьому етапі курсанти також отримують базові знання з топографії, тактики, відпрацювання навичок командування. Весь етап триває 3 тижні, і за весь

---

²⁸ Специальное подразделение полиции Боснии и Герцеговины "Босна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.specnaz.org/articles/foreign/?ELEMENT_ID=7392

цей час курсантам заборонено залишати межі військової бази.

Другий етап – це основний кваліфікаційний курс. У цей період курсанти проходять навчання з інженерно-саперної підготовки, військової медицини і надання першої допомоги, вивчають озброєння та амуніцію. Лекційні та практичні заняття чергуються з проведенням тренувань з рукопашного бою, стрільби, виживання, використання аквалангів та стрибків з парашутом. Після закінчення курсу проводяться заліки та іспити. Весь другий етап триває приблизно півроку.

На третьому етапі кожен курсант обирає собі одну зі спеціалізацій для більш глибокого вивчення. Крім цього, вони також займаються вивченням іноземних мов. Цей етап може тривати приблизно 17-23 тижні, і залежить від ступеня складності вибраної мови. Разом з мовою, курсанти також вивчають культурні традиції країни, мову якої обрали.

Після закінчення курсу всі «зелені берети» розподіляються за регіональними групами, але обов'язково раз на рік вони проходять збори, в рамках яких здають тести на професійну придатність, а також займаються вивченням новинок військової техніки.²⁹

Підготовка «зелених беретів» має деяку схожість і з підготовкою кадрів **34-го батальйону спеціальних операцій Угорщини**, основними завданнями якого є: реагування на раптові інциденти, що вимагають застосування військової сили; проведення спеціальних операцій своїми силами або в рамках застосування сил коаліції; здійснення військових завдань в боротьбі проти тероризму; участь в миротворчих операціях, які здійснюють сили оборони Угорщини; участь в операціях порятунку в мирний і воєнний час.³⁰

---

²⁹«Зелёные береты» (США) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/84>

³⁰ Савченко Т. Збройні сили Угорщини: від Варшавського договору до членства в НАТО [Електронний ресурс]. / Т. Савченко // Військо України. – 2014. – Режим

Вся програма підготовки кадрів батальйону розділена на цикли, що складаються з декількох навчальних блоків.

Національні навчальні заходи включають в себе перш за все фазу відбору, базове навчання, регіональне навчання і обов'язкову додаткову підготовку. Міжнародна частина навчання включає в себе навчання в різних військово-навчальних закладах і на курсах в Сполучених Штатах Америки, а також навчання на різних курсах спеціальних операцій і участь в семінарах. Деякі навчальні заходи проходять паралельно на національному та міжнародному рівнях, наприклад, такі, як тренувальні курси здійснення стрибків з парашутом за технологією НАНО/НАЛО або навчання за програмою підготовки передових тактичних авіаконтролерів (JTAC).

Програма підготовки батальйону складається з п'яти окремих блоків. Перший блок – це відбір, поєднаний з підготовкою. Кандидати проходять тестування на фізичну і психологічну готовність, знання тактики дій.

Базова підготовка зводиться до тактичної підготовки, де приділяється особлива увага методиці і засобам дій спецназу.

Третій блок являє собою навчання для дій у складі команди. Навчання починається з відпрацювання тактики дій малих груп. В ході занять особлива увага приділяється вмінню виконувати завдання в міських умовах. Наступний етап присвячений різним способам інфільтрації і евакуації команд. Останнє заняття присвячене спеціальній підготовці команди. При цьому одні кандидати можуть навчатися в Угорщині, а інші – в США.

Четвертий основний блок складається з тренувань з виживання та топографічного орієнтування. Блок виживання складається з низки занять, в ході яких, крім виживання, відпрацьовуються вміння уникати потрапляння у полон, засоби опору в полоні і здійснення втечі з полону. Заняття з топографії проходять на місцевості, на

доступу: <http://viysko.com.ua/journal/zakordonnij-dosvid/zbrojni-sili-ugorshhini-vid-varshavskogo-dogovoru-do-chlenstva-v-nato>

якій планується розгортання підрозділів.

В ході навчання в рамках п'ятого блоку основна увага приділяється підтриманню стійких навичок, а також набуттю додаткових спеціальних знань.³¹

Також, інтенсивну підготовку проходять і бійці **штурмового підрозділу (SOA) Канади**. Кандидати приступають до засвоєння навчальної програми курсу підготовки штурмовика спецоперацій (Special Operations Assaulter Course (SOAC)). Сержанти і уорент-офіцери на цьому етапі відмовляються від колишніх звань і заново отримують звання капрала. Всі зараховані в штат проходять курс боротьби з тероризмом (АТ) і розвідувально-диверсійної підготовки. АТ-курс включає в себе навчання тактиці звільнення заручників на всіх видах транспорту, включаючи водні. В його програму входить вивчення різних будівель і споруд, транспортних засобів і способів проникнення в них, бій в умовах замкнутого простору і робота зі штурмовими засобами.

Розвідники-диверсанти працюють за своїм графіком. Вони вивчають різні системи стрілецької зброї. Також в програму входить мінно-підризна справа. Далі кандидати відпрацьовують десантування як з літаків, так і з вертольотів. Відпрацьовується висадка в складних умовах: на воду, в гірських умовах і в пустелі. У програму навчання входить курс гірської, гірничо-лижної і легководолазної підготовки. Гірська і гірничо-лижна підготовка проходить, як правило, у важких кліматичних умовах. Одночасно відпрацьовується вогнева підготовка в умовах високогір'я.³²

Варто зазначити, що програми та заходи щодо підвищення кваліфікації персоналу у закордонних країнах не поступаються за своїм значенням базовій підготовці, а іноді, навіть, перевищують її за кількістю учасників та залучених ресурсів. У зарубіжних країнах особливе зна-

---

³¹ 34-й батальон спеціальних операцій Венгрії [Електронний ресурс] // Солдат удачі. – Режим доступу: http://sof-mag.ru/spec_arms/Vengrij_34bat.html

³² CANSOFCOM Командование сил специальных операций (Канада) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://warday.info/podrazdeleniya/1703-cansofcom-komandovanie-sil-specialnyh-operacij-kanada.html>

чення має мотивація персоналу до подальшого самовдосконалення, самоосвіти, зростання професійної майстерності. Тому держава виділяє значні кошти на додаткову професійну освіту, підвищення кваліфікації. Наприклад у США, вартість Lifelong Education («довічна освіта») складає приблизно 200 млрд. дол., цією програмою за рік охоплюється близько 20 млн. чоловік. Кожен спеціаліст регулярно проходить підвищення кваліфікації, витрачаючи на це 10-15% робочого часу.

Співробітникам спецслужб надається можливість підвищувати кваліфікацію в рамках своєї вузької спеціальності або здобувати нові знання та навички в суміжних областях. Для позначення цього напряму підвищення кваліфікації в Америці вживається навіть спеціальний термін – «перехресна підготовка».

Так, бійці Дев'ятого парашутно-штурмового полку «Кол Мошин» - *9 Reggimento d'Assalto Paracadutisti Col Moschin* (також відомого під короткою назвою «Ноно» - «дев'ятка»), який входить до складу повітряно-десантної бригади «Фольгоре» і вважається формуванням *італійської армії*, призначеним для виконання найскладніших спеціальних завдань, підвищують свою кваліфікацію протягом всієї служби.

Індивідуальна підготовка бійців 9-го полку «Кол Мошин» удосконалюється протягом всієї їхньої служби за рахунок спеціальних курсів, організованих в Італії:

- курс використання ARO-ARA підводних дихальних апаратів (з закритим і напівзакритим циклами). На нього відводиться 14 тижнів, протягом яких спецназівці займаються в центрі підготовки підводних диверсантів COMSUBIN в Варіньяно;

- удосконалений курс альпінізму і лижної підготовки в гірському навчальному центрі CEALP в Аосте;

- курс стрибків з парашутом з великих висот з використанням кисневих апаратів для дихання за методикою HALO / HANO;

- снайперський курс, під час якого рейнджери вчаться використовувати традиційні снайперські гвинтів-

ки, а також гвинтівки калібру 7,62 мм НАТО і більш потужні - 338 Lapua Magnum (12,7 мм);

– курс забезпечення безпеки VIP-персон. На нього відводиться 5 тижнів, 3 з яких займає вивчення прийомів особистої охорони і так званої інстинктивної стрільби з пістолета і 2 тижні призначені для вивчення методів високошвидкісного екстремального водіння.

Інші курси організовані за кордоном і проводяться, як правило, в Міжнародному центрі патрулювання Пфундорфе (Німеччина), який є школою сил спеціального призначення НАТО. У цьому центрі рейнджери 9-го полку «Кол Мошин» проходять такі курси:

– курс патрулювання;

– курс CQB (ближнього бою). Спецназівці дізнаються, як своєчасно реагувати на вогонь противника, як уникати такого вогню, як вести точну стрільбу, уникаючи непотрібної витрати боєприпасів. Крім того, на цьому курсі вони вивчають зброю армій тих країн, які не є членами НАТО;

– стрілецький курс, під час якого бійці відпрацьовують різні засоби ведення вогню, а також методи маскування;

– курс впізнання, після проходження якого вони здатні розпізнавати озброєння і спорядження, обладнання іноземних армій на полі бою;

– бойовий курс виживання. На ньому рейнджери отримують основні уроки з техніки виживання, вміння поводитися у випадку захоплення в полон, навички зберігати психологічну стійкість під час допиту;

– курс з планування операцій. Він включає в себе уроки планування спецоперацій, розробки тактики їх проведення, забезпечення транспортом, зв'язком та ін. Цей курс в основному призначений для командного складу полку;

– медичний курс або спеціальний бойовий медичний курс, який триває 24 тижні і закінчується 4-тижневою практикою в різних лікарнях і в кризовому центрі в Нью-Йорку.³³

---

³³ 9° Reggimento d'assalto paracadutisti «Col Moschin» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.colmoschin.it>

2.3. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Створення ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сил безпеки та оборони є одним із пріоритетних напрямків національної безпеки провідних зарубіжних країн світу. Вивчення, аналіз, узагальнення передового міжнародного досвіду у цій сфері, свідчать про необхідність впровадження комплексу заходів, спрямованих на удосконалення системи підготовки кадрів для сил безпеки і оборони України.

1. По перше, аналіз геополітичної обстановки в світі переконливо свідчить, про необхідність кардинальних змін та нових підходів до прогнозування потреби у професійній підготовці кваліфікованих офіцерських кадрів та фахівців з вищою освітою для структур сектору безпеки і оборони.

Доречним, на сьогоднішній день є розробка нової раціонально та науково-обґрунтованої організаційно-штатної структури сектору безпеки та оборони України, перегляд чисельності офіцерського корпусу сектору безпеки і оборони України, визначення доцільного співвідношення між категоріями офіцерського складу, потреби у підготовці кадрів для різних рівнів управління, що в подальшому потребує і перегляду структури системи військової освіти, системи підготовки та підвищення кваліфікації офіцерського складу. Крім того, пропонуємо переглянути обсяги держзамовлення на підготовку кваліфікованих офіцерських кадрів та фахівців з вищою освітою для структур сектору безпеки і оборони у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки та економічних можливостей держави.

2. Одним із чинників, що сприяє функціонуванню системи стратегічного управління кадровими процесами в

секторі безпеки зарубіжних країн є наявність низки керівних та координуючих органів, покликаних сприяти питанням підготовки кадрів.

Такий підхід є доречним і для нашої країни. Так, наприклад, у лютому 2015 року було прийняте рішення про створення Ради ректорів ВНЗ силових структур та правоохоронних органів. Основними напрямками його роботи буде координація діяльності вищих навчальних закладів з питань навчально-методичної та наукової роботи, а також підвищення рівня патріотичного, морального, естетичного та культурного виховання молоді.

Вбачається за необхідне налагодження тісної співпраці з міжнародними об'єднаннями, діяльність яких пов'язана із підготовкою кадрів для сил безпеки і оборони, удосконаленням їх діяльності тощо. Так, наприклад, корисним та цікавим для України є досвід активної діяльності таких міжнародних об'єднань, як Міжнародна асоціація шефів поліції, Міжнародна поліцейська асоціація, Європейська асоціація жінок-поліцейських тощо.

Однак головною умовою для ефективної роботи у цьому напрямку є уникнення формалізму як при налагодженні співпраці, так і у ході реалізації тих напрямків діяльності, завдань, які ставить перед собою таке об'єднання.

3. Зауважимо, що для підготовки кадрів забезпечення безпеки і оборони у зарубіжних країнах на першому плані стоїть практичне спрямування навчання, що зорієнтовано на вирішення конкретних практичних завдань.

З нашої точки зору, головною складовою як процесу навчання, так і перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для забезпечення безпеки і оборони України також повинна стати практична складова, яка полягає у наближенні навчання до реальних умов службової діяльності шляхом збільшення обсягу практичних занять на бойовій техніці, залучення слухачів до участі у військових навчаннях та тренуваннях. З

метою забезпечення відповідних умов навчання, підвищення професійної підготовки кадрів, перепідготовки та підвищення кваліфікації вважаємо за доцільне на базі центрів післядипломної освіти створити навчальні полігони (військові, морські, слідчо-криміналістичні полігони для проведення практичних занять, ділових та рольових ігор, випробувань озброєння і військової техніки, проведення заходів з бойової підготовки і досліджень в області тактики тощо). Такі навчальні полігони можуть активно використовуватися і у навчальному процесі курсантів ВНЗ зі специфічними умовами навчання для відпрацювання здобутих теоретичних знань. Окрім того, проведення практичних занять на таких полігонах доцільно фіксувати на відео носії з метою подальшого перегляду записів на практичних заняттях для аналізу основних недоліків, помилок, які були допущені під час виконання справи, завдання і т. ін.

Також система підготовки кадрів для сил безпеки і оборони більшості розвинутих країн має такі особливості, як чітко виражена спеціалізація, інтенсивність та короткостроковість навчального процесу. Натомість система підготовки відповідних кадрів в Україні більш довготривала та якість практичної підготовленості до виконання завдань за призначенням – недостатня. Однак, слід відмітити тенденції до скорочення строків навчання деяких підрозділів, наприклад, підготовка кадрів патрульної поліції.

4. Аналіз зарубіжного досвіду підготовки кадрів для сил безпеки та оборони свідчить, що значна увага приділяється питанням моніторингу якості освіти, який є обов'язковим елементом системи управління якістю. Європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах та рекомендаціях, які були ухвалені на Міністерській конференції у Єревані 14-15 травня 2015 року ³⁴.

---

³⁴ Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти // Ухвалено на Міністерській конференції у Єревані 14-15 травня 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf

Наявність освітнього моніторингу є обов'язковою умовою створення та ефективного функціонування у системі військової освіти структур управління якістю. Тому, на сьогоднішній день, з метою усунення тих проблем, які накопичилися у системі підготовки кадрів для сил безпеки та оборони України вважаємо за доцільне:

- створити державну систему моніторингу військової освіти всіх рівнів;

- розробити науково-обґрунтовану методiku оцінювання якості освіти у ВНЗ зі специфічними умовами навчання (визначити сукупність показників, критеріїв оцінювання, розробити відповідний інструментарій та процедури оцінювання).

Запровадження державної системи моніторингу в системі управління якістю освіти передбачає необхідність створення Центру моніторингу військової освіти, а також наявність у структурі навчального закладу відповідного підрозділу з фахівців-експертів, діяльність якого максимально сприятиме гарантованому забезпеченню якості підготовки фахівців для сил безпеки і оборони держави.

4. Окрему увагу при підготовці кадрів для сфери національної безпеки в зарубіжних країнах приділено вивченню іноземних мов та інших важливих для безпеки держави предметів в області міжнародних відносин.

Зважаючи на це, доречним вбачається перегляд початкових програм шляхом збільшення часів на мовну підготовку, удосконалення системи викладання іноземних мов, створення спеціального органу на який буде покладено функції координації та контролю за підготовкою кадрів для сил безпеки та оборони України. Існуючий стан справ щодо вивчення іноземних мов військовослужбовцями Збройних Сил ускладнює виконання заходів з якісного комплектування підрозділів для участі військовослужбовців в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, про що зазначено у Концеп-

*ції кадрової політики у Збройних Силах України на період до 2017 року.*³⁵

5. Варто відзначити, що у зарубіжних країнах значні зусилля спрямовані на якісний відбір кадрів для сил безпеки. В результаті ретельного відбору кандидатів суттєво знижується вірогідність потрапляння до лав спецпідрозділів випадкових осіб.

Однак, ще не досконалою, з нашої точки зору, є система медичних та психологічних заходів профвідбору кадрів для сектору безпеки України. Непоодинокі випадки формального ставлення до медичного та психологічного обстеження кандидатів на службу, необґрунтованими та недостовірними є окремі висновки військових лікарських комісій про придатність до професійної діяльності за станом здоров'я працівника чи кандидата на службу (навчання в ВНЗ зі специфічними умовами навчання), а також психологічних обстежень про готовність працівника до професійно ефективних дій. На наш погляд, недосконалість та формалізм медичних та психологічних заходів профвідбору кадрів пояснюється тим, що ці заходи, по-перше, обмежені у часі, висновки робиться на основі короткочасної одноразової, обстеження проводяться в напружених умовах через великий потік кандидатів (особливо в період, що передуює вступним іспитам до ВНЗ, або щорічних профілактичних медичних оглядів працівників), окрім того медичне обстеження не дає прогнозів щодо змін у стані здоров'я чи поведінки працівника на майбутнє. Таки висновки є актуальними та коректними лише на момент проведеного огляду і даються, як правило, у скороченому стандартному формулюванні, що не дозволяє скласти цілісне уявлення про стан здоров'я кандидата та його індивідуально-психологічні особливості.

---

³⁵ Концепція кадрової політики у Збройних Силах України на період до 2017 року [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства оборони України від 04.12.2013р., № 843. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/kadrova-politika/konceptciya-kadrovoi-politiki-v-zbrojnih-silah-ukraini>

Процес підвищення контролю за достовірністю медичних та психологічних заходів профвідбору, а також підвищення якості проведення профвідбору кадрів не можливе без відповідного матеріально-технічного забезпечення, а також наукового підходу, і полягає у впровадженні низки заходів щодо:

- забезпечення можливості для підвищення кваліфікації медичних працівників, які входять до складу військово-лікарських комісій, проводять медичні експертизи, а також лікарів, які працюють у відомчих закладах охорони здоров'я МОУ, МВС і т.д. (поліклінічних закладах, госпіталях тощо);

- забезпечення відомчих закладів охорони здоров'я сучасним обладнанням (наприклад, сучасними комп'ютерними поліграфами) та медичною технікою для проведення якісних обстежень, досліджень, аналізів та експертиз;

- визначення характеристик та розробка відповідних критеріїв оцінювання якостей, необхідних для успішної роботи на тій чи іншій посаді, а також психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях, емоційної стійкості та здатності до самоуправління;

- розробки окремих науково обґрунтованих психологічних методик відбору кандидатів на службу; на навчання до навчальних закладів зі специфічними умовами навчання; на конкретну посаду.

6. Із зарубіжного досвіду підготовки кадрів для сил безпеки особливої уваги, в плані можливої реалізації в Україні, заслуговує і діяльність щодо підвищення кваліфікації співробітників спецслужб. Запозичення принципу «короткого, але частого» підвищення кваліфікації співробітників спецслужб, якого дотримуються іноземні держави, представляється розумним і прийнятним для підготовки кадрів в Україні.

7. Вважаємо, що необхідним напрямом розпочатого процесу реформування сектору безпеки та оборони України може стати розроблення Національної стратегії кадрової політики сектору безпеки і оборони України. Національну стратегію передбачається ре-

лізовувати за такими основними стратегічними напрямками: підготовка кадрів для структур сектору безпеки і оборони, підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів для структур сектору безпеки і оборони, державне регулювання професійної діяльності кадрів структур сектору безпеки і оборони, гуманітарна та соціальна сфера сектору безпеки і оборони.

III. ПОЛІЦІЯ КАНАДИ: ДОСВІД ПІДГОТОВКИ, ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. КОРОЛІВСЬКА КАНАДСЬКА КІННА ПОЛІЦІЯ

I. Загальні положення

Королівська канадська кінна поліція (Royal Canadian Mounted Police (RCMP) – далі ККП) була утворена в 1920 році в результаті злиття Королівської кінної поліції Північного Заходу (заснована в 1873 році) з Dominion поліцією (заснована 1868 р.).

Вона відповідає за виконання федеральних законів на всій території Канади, в той же час контроль за виконанням загального та місцевого законодавства є конституційним обов'язком поліцейських сил провінцій і територій. Крім того, великі міста Канади, зазвичай, формують свої власні муніципальні департаменти поліції.

Компетенція ККП розповсюджується на 3 канадські території, 8 провінцій (крім Квебеку та Онтаріо), 190 муніципалітетів 3 міжнародні аеропорти та 184 індіанські резервації.

Діючи за контрактом в трьох територіях (Північно-Західні території, Юкон і Нунавут) і восьми провінціях (Нова Шотландія, Острів Принца Едуарда, Нью-Брансвік, Ньюфаундленд і Лабрадор, Манітоба, Саскачеван, Альберта і Британська Колумбія), ККП керує роботою місцевих відділень поліції.

Територіальною організацією ККП є «дивізія». Кожна дивізія закріплена за різними об'єктами на кордонах кожної канадської провінції або території. Відповідно до закону, ККП очолює комісар, який діє під керівництвом міністра громадської безпеки. Кожна з 15 дивізія ККП управляється командувачем, зазвичай заступником

комісара. Всі дивізії розподілені по чотирьох областях: Тихоокеанській, Північно-Західній, Центральній та Атлантичній.

Заходи, що проводяться ККП включають в себе: забезпечення дотримання громадянами федеральних законів країни, в тому числі у сферах: протидії економічним злочинам, шахрайства, незаконного обігу наркотиків, забезпечення цілісності кордонів, боротьби з організованою злочинністю та тероризмом, внутрішньої безпеки держави, надання охоронних послуг членам королівської сім'ї, генерал-губернатору, прем'єр-міністру, членам їх сімей, а також іншим міністрам Корони та працівникам дипломатичних місій. У відповідності із провінційними та муніципальними законами ККП забезпечує публічний порядок в усіх районах країни за межами Онтаріо і Квебеку, які не мають власної місцевої поліції.³⁶

Стратегічними пріоритетами роботи ККП є:

- 1) Протидія організованій злочинності.
- 2) Протидія злочинам в економічній сфері.
- 3) Запобігання дитячій, підлітковій та молодіжній злочинності.
- 4) Забезпечення національної безпеки.
- 5) Побудова партнерських відносин з населенням, в т.ч. з корінним населенням Канади.³⁷

Основний нормативний акт, що регулює діяльність ККП – Royal Canadian Mounted Police Act 1985 року.³⁸

Штаб-квартира ККП знаходиться в Оттаві, Онтаріо. Станом на 1 вересня 2015 року у ККП працювало 28

---

³⁶ Royal Canadian Mounted Police [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Королівської канадської кінної поліції. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en>

³⁷ Strategic Priorities [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Королівської канадської кінної поліції. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/prior/index-eng.htm#ac>

³⁸ Royal Canadian Mounted Police Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/R-10>

461 осіб, в тому числі співробітників поліції, цивільних фахівців і державних службовців.³⁹

В її структурі працюють й інші категорії фахівців, наприклад:

а) Громадські констеблі (Community Constables)^{40 41}

Інститут цих констеблів започаткований у 2014 році і у 2015 році вже поглинув в себе пілотні програми «констеблів з охорони громадського порядку» та «констеблів по зв'язкам з корінним населенням».

Громадські констеблі мають зброю, спеціальне звання, також їм виплачується заробітна платня. До їх повноважень входить: забезпечення взаємодії між місцевими жителями відповідної території і ККП, використовуючи свої місцеві зв'язки і культурні знання; профілактика злочинності; надання допомоги основним підрозділам поліції в разі проведення масштабних масових заходів або спеціальних операцій правоохоронного спрямування.

б) Резервні констеблі (Reserve Constables)⁴²

Програма резервних констеблів була відновлена в 2004 році в Британській Колумбії, щоб здійснювати залучення до служби колишніх співробітників ККП або інших підготовлених фахівців для забезпечення поліції додатковими кадрами при виявленні їх нестачі. Ці констеблі призначаються відповідно до розділу 11 Royal Canadian Mounted Police Act. Для них може бути встановлений оплачуваний неповний робочий день, видана зброя, та покладені повноваження звичайного констебля.

в) Констеблі-добровольці (Auxiliary constables)⁴³

---

³⁹ Organizational structure of the RCMP [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Королівської канадської кінної поліції. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/about-ausujet/organi-eng.htm>

⁴⁰ Community constables link citizens and police [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thompsoncitizen.net/community-constables-link-citizens-and-police-1.1369486>

⁴¹ Community Constable Program (Synopsis) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/u561ce>

⁴² RCMP Reserve Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/9jFRb>

Обов'язки констеблів можуть виконувати й добровільні помічники, які представляють свою громаду і призначаються на посади відповідно до місцевого законодавства. Вони не є співробітниками поліції, тим не менш, вони мають повноваження поліцейського при виконанні службових завдань разом із штатним співробітником ККП. Їх обов'язки полягають в основному у сприянні поліції в повсякденних справах: оточення зони місця злочину, контроль натовпу, патрулювання, супроводження правопорушників. Зараз налічується близько 1600 констеблів-добровольців.

г) Цивільні фахівці та державні службовці

Цивільні фахівці складають близько 14% від загальної чисельності співробітників, і виконують обов'язки у сферах, де потрібні спеціальні знання або досвід. До таких посад відносяться водії, спеціалісти у хімії та біології, криміналісти, фахівці з інформаційних технологій, цивільного законодавства.

Державні службовці ККП виконують обслуговуючі та адміністративні функції, є цивільними особами та не мають поліцейських повноважень.

Для ККП існує два великих навчальних заклади:

1) Тренінгова академія (Реджайна, провінція Саскачеван).⁴⁴

2) Поліцейський коледж Канади (Оттава, провінція Онтаріо).⁴⁵

II. Вимоги до поліцейських

Для того щоб стати поліцейським ККП, потрібно відповідати таким основним вимогам:

- бути громадянином Канади;
- вільно говорити на одній з двох офіційних мов Канади (англійська, французька);

---

⁴³ Auxiliary Constable Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/ccaps-spcca/auxil-eng.htm>

⁴⁴ RCMP Academy, «Depot» Division» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/depot/about-ausujet/index-eng.htm>

⁴⁵ Canadian Police College [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpc.gc.ca/en>

- мати канадський або рівноцінний диплом про середню освіту;
- мати дійсні і необмежені канадські водійські права;
- на момент зарахування бути не молодше 19 років.

Додаткові вимоги:

- відповідний стан фізичного здоров'я (встановлюється медичними обстеженнями та екзаменом з фізичної підготовки);
- відповідний стан психічного здоров'я (встановлюється медичними обстеженнями та психологічним тестуванням);
- бути готовим носити вогнепальну зброю і використовувати її поряд із фізичною силою;
- бути готовим пройти навчання у академії ККП протягом 6 місяців;
- бути готовими переїхати на службу в будь-яку місцевість в межах Канади;
- бути готовими працювати позмінно, включаючи вихідні та святкові дні.

Для прийняття на службу в якості співробітника поліції, кандидати не повинні:

- мати порушені кримінальні справи у відношенні себе;
- бути визнаними винними в скоєнні кримінального злочину (за винятком погашення судимості або врегулювання конфлікту з потерпілим);
- мати приводи, арешти за вчинення серйозних протиправних діянь (вбивство, насильство, сексуальна експлуатація, крадіжка, розбій, злочини в сфері наркотиків, злочини із застосуванням зброї тощо);
- брати участь в будь-якій кримінальній діяльності, або бути заарештованим чи доставленим до органів правопорядку протягом 1 року до дати подачі заявки;
- бути звільненим за негативними мотивами з іншого поліцейського, військового або правоохоронного органу;

– мати непогашені борги по кредитах або особистим зобов'язанням.

Під час процесу подачі заявки, кандидати не повинні:

– брати участь в будь-якій кримінальній діяльності, або бути заарештованим чи доставленим до органів правопорядку в Канаді і за кордоном.

– вчиняти шахрайські (обманні) дії на будь-якій частині процесу подачі заявки, в тому числі використовувати контрзаходи в ході перевірки на детекторі брехні.

Усі вищезазначені випадки комісія оцінює з позицій:

– Наскільки серйозно це було?

– Як часто претендент поводить себе таким чином?

– За яких обставин це відбулося, яка була ситуація, коли це сталося?

– Яка була мета протиправного вчинку?

– Скільки часу пройшло з тих пір, як така поведінка сталася, або коли злочин було скоєно?

– Як претендент поводить себе з того часу, або з моменту останнього інциденту?⁴⁶

III. Процес відбору

1) Кандидату треба самостійно перевірити власну відповідність загальним вимогам до поліцейського, що розміщені на офіційному сайті ККП та пройти медичні обстеження зору і слуху.

2) Подання онлайн заявки. Заявки на вакантні посади розміщені на сайті jobs.gc.ca. Треба мати на увазі, якщо відповісти «НІ» на будь-яке питання щодо загальних вимог придатності, то заявка не розглядається і повторна її подача можлива тільки через 6 місяців.

3) Складення вступного екзамену на загальні здібності (математика, логіка, граматики тощо). Якщо у особи є диплом бакалавра, то екзамен складати не потрібно.

4) Заповнення прикінцевих форм. Якщо особа пройшла попередні випробування, то їй висилаються на

---

⁴⁶ Qualifications and requirements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/qualifications-and-requirements>

заповнення додаткові документи. Крім цього від неї вимагаються відбитки пальців, оригінали диплому про освіту та водійського посвідчення.

5) Проходження співбесіди. У кандидата перевіряються навички роботи в команді, нестандартність мислення, надійність, вміння вирішувати проблемні питання, спілкуватися з особами, що потребують допомоги. Цікавим є те, що на сайті ККП є окрема сторінка, яка дуже повно описує процес співбесіди, як до неї готуватися, на що звернути увагу при відповіді на запитання комісії то-що: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/preparatory-guide-regular-member-selection-interview>

6) Перевірка на поліграфі та заповнення письмової анкети. Кандидат має заповнити анкету, яка перевіряє його попередні відповіді на співбесіді та направити її до рекрутингового центру будь-яким зручним способом. Потім кандидат проходить перевірку на поліграфі.

7) Складання екзамену з фізичної підготовки (Physical Abilities Requirement Evaluation (PARE)). В нього входить 3 етапи: смуга перешкод, вправи на тяги та поштовхи, а також переміщення важкого вантажу на певну дистанцію. Більш детальна інформація розміщена на сайті: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/prepare-for-pare>

8) Повна оцінка фізичного стану особи, включаючи тести на стан психічного здоров'я.

9) Проведення спеціальної перевірки на лояльність та благонадійність.

Якщо особа успішно пройшла усі випробування – вона зараховується до проходження кадетської програми.

Цікавим у процесі відбору до ККП є те, що в країні систематично проводяться рекрутингові акції та зустрічі населення з представниками ККП (рекрутерами). На сайті поліції можна за допомогою спеціальної форми здійснити запит та знайти найближчу зустріч у своєму місті або провінції.⁴⁷ На цих зустрічах рекрутери розповідають про особливості роботи поліцейського, висвітлюють особ-

---

⁴⁷ Recruiting events [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/even/en>

ливості подачі заявок, проходження тесту з фізичної підготовки, заповнення анкет, підготовки до співбесіди тощо.

IV. Загальні умови та зміст навчання кадетів в академії поліції

Після успішного проходження усіх випробувань кандидати відправляються на навчання до академії ККП у місто Реджина (Regina), яке знаходиться в провінції Саскачеван (Saskatchewan).

Стандартна програма підготовки кадета складає 6 місяців (24 тижні). Навчання проводиться двома мовами, типовий навчальний день триває з 6-00 ранку до 4-30 вечора, однак в програмі можуть бути передбачені й практичні заходи, що відбуваються після зазначеного часу.

Під час перебування в академії на кадетів розповсюджуються суворі дисциплінарні вимоги. Після закінчення закладу, навчання кадета триває ще 6 місяців у практичному підрозділі в рамках інституту наставництва (програма «Польовий коучинг»).

Під час навчання кадети отримують стипендію у розмірі \$500 на тиждень (\$12000 за весь період навчання), що зобов'язує кадета відпрацювати щонайменше 2 роки у складі ККП. В протилежному випадку він повинен відшкодувати зазначену суму на рахунок держави.

Навчальна програма включає в себе багато інтерактивних заходів: практичні сценарії, тематичні дослідження, рольові ігри, лекції, дискусії, презентації та групову роботу.

Вона розрахована на 785 годин, в тому числі:

- Прикладні поліцейські науки (373 години).
- Поліцейська тактика захисту (75 годин).
- Водіння автотранспорту (65 годин).
- Вогнева підготовка (64 години).
- Фізична підготовка (45 годин).
- Корпоративна та стрійова підготовка (48 годин).
- Інші практичні заходи, екзамени (115 годин).

Після проходження половини терміну навчання курсанти мають визначитися з бажаним місцем служби (місто, провінція тощо). Натомість ніхто їм не дасть гарантії того, де вони будуть проходити службу після закінчення навчання. Це залежить від нагальної потреби в кадрах в тому чи іншому департаменті поліції.

Усі кадети починають кар'єру у підрозділах ККП загального призначення. Згодом, в залежності від успіхів та наявності додаткових компетенцій, їх кандидатури можуть бути розглянуті до призначення у спеціалізовані підрозділи ККП.⁴⁸

V. Навчальна програма кадетів⁴⁹

5.1. Цілі навчальної програми:

1. Сприяти розвитку особистісної, професійної та соціальної поведінки кадетів.
2. Сприяти розумінню важливості взаємодії поліції з громадськістю, необхідності спільного вирішення проблем, прищеплення чуйності та поваги до громадян незалежно від їх походження, кольору шкіри, релігійних переконань тощо.
3. Розвивати навички і знання, необхідні для виявлення, визначення та оцінки проблем, що представляють інтерес для спільноти і поліції, а також визначення інноваційних рішень цих проблем.

Очікується, що після проходження програми кадати будуть вміти:

- 1) Збирати й аналізувати інформацію, необхідну для виявлення, аналізу і оцінки рівня злочинності і пов'язаних з цим проблем.
- 2) Ефективно (усно і письмово), представляти інформацію у відповідності до вимог процесуального законодавства.

---

⁴⁸ Cadet training [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/cadet-training>

⁴⁹ Cadet Training Program brief overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/depot/ctp-pfc/index-eng.htm>

3) Використовувати інформаційно-комунікаційні технології необхідні для виконання завдань покладених на поліцію.

4) Складати поліцейську звітність відповідно до встановлених вимог.

5) Проводити патрульну діяльність відповідно до нормативних актів поліції, типових сценаріїв та інструкцій.

6) Збирати докази, охороняти місце події.

7) Безпечно та ефективно застосовувати прийоми самозахисту, спеціальні засоби та зброю.

8) Вирішувати конфліктні ситуації в професійній діяльності.

9) Володіти навичками безпечного та екстремального водіння.

5.2 Принципи побудови навчальної програми

а) Орієнтація на клієнта.

Основним бенефіціаром поліції завжди є суспільство та платники податків. Цей підхід визнає, що окремі особи або громади, які звертаються до поліції за допомогою з будь-яких питань, - є клієнтами і заслуговують відповідного рівня сервісу, який має бути професійним, етичним, законним і надаватися відповідно до суспільних інтересів. Цей підхід підкреслює важливість організації поліцейської діяльності навколо потреб спільноти та окремої людини, а не навколо поліцейського.

б) Комплексне вирішення проблем.

Клієнторієнтована навчальна програма академії призначена для навчання поліцейській діяльності на основі вирішення комплексних, життєвих ситуацій та проблем, коли потреби, очікування і вимоги клієнтів змінюються.

Тематичні дослідження надають можливість практично застосовувати знання та навички, необхідні для управління реальними поліцейськими ситуаціями, відповідно до напрямів і пріоритетів діяльності поліції.

Проблемний підхід на основі реальних кейсів забезпечує курсантам можливість обговорити та, можливо, знайти альтернативні шляхи вирішення різноманітних

професійних ситуацій. Отже, кадети вчаться комплексному вирішенню ситуацій, застосовуючи знання та навички з багатьох навчальних дисциплін. Такий підхід забезпечує те, що вони самі беруть на себе відповідальність за власне навчання.

Кадети мають можливість працювати як індивідуально так і колективно. В процесі навчання використовуються різноманітні методи: групова робота, дискусії, панельні презентації, вирішення проблем за участю експертів, виступи, демонстрації, лекції, практичні вправи, рольові ігри, індивідуальні завдання тощо.

Сценарії та кейси для кадетів розробляються різними експертами, включаючи фахівців в галузі поліцейської діяльності, викладачів, представників громадськості, професійних юристів тощо.

в) Багатопрофільна підтримка навчання.

Навчальний процес в академії забезпечується фахівцями з різних галузей наук та сфер діяльності. Крім того, до навчання часто залучаються представники громадськості, що дає можливість кадетам навчатися на реальних прикладах і вирішувати справжні проблеми, що постають перед поліцією. До проведення навчальних занять в групі можуть бути залучено декілька інструкторів, що дає змогу більш ретельно опрацьовувати навчальний матеріал та розбирати проблему з різних точок зору.

г) Диференціація оцінювання.

Процес оцінки в академії включає письмові та усні відповіді, рольові ігри, розробку навчальних проектів тощо. Професійний рівень очікуваної продуктивності для кожної компетенції кадета визначається в поведінкових термінах. Ці стандарти доводяться до кадетів на початку програми і формують основу для здійснення ним самооцінки, а також є певним критерієм прозорості підсумкових контрольних заходів.

Впродовж навчальної програми передбачається й зворотній зв'язок від викладачів та кураторів навчальних груп. Вони надають впродовж навчання характеристику кожному слухачеві, оцінюють проходження ним навчаль-

ної програми, а також дотримання правил поведінки кадетів.

5.3 Зміст навчальної програми

а) Прикладні поліцейські науки (373 години навчання).

Програма розділена на п'ятнадцять модулів. Кожен модуль, як правило, будується навколо одного сценарію. Кадети повинні успішно скласти проміжний і підсумковий екзамен.

Як приклад, наведемо, розділ програми, що має назву «слідчі дії».

Кожна група кадетів бере участь у вирішенні типових практичних ситуацій, що розробляються на основі реальних кейсів. Перший етап проходить на 12-му тижні, другий – на 17-му тижні і третій – на 22-му тижні. Під час першого і другого етапів, кадети беруть участь в якості співробітника поліції в чотирьох різних двогодинних слідчих сценаріях. В якості актора або спостерігача кадети приймають участь ще у 10 сценаріях.

На протязі всього терміну навчання, курсанти контролюються посередниками, які забезпечують належний зворотній зв'язок. Після закінчення кожного сценарію курсанти повинні підготувати макет «слідчих файлів», який розглядається та оцінюється їх кураторами.

б) Поліцейська тактика захисту (75 годин навчання).

Це компонент програми підготовки кадетів призначений для набуття ними навичок безпечного та ефективного управління інцидентами, що виникають в роботі поліції. Кадети вивчають різні прийоми та способи застосування сили і спеціальних засобів. В програму входять, зокрема: спеціальна фізична підготовка, силові захоплення, злам замків, примусове проникнення в приміщення, затримання та доставляння підозрюваного, навички використання спецзасобів (кийки, наручники, слезогінний газ).

в) Фізична підготовка (45 годин навчання).

Ця програма призначена для розвитку прихильності кадетів до здорового способу життя. Програма спрямована на вирішення питань здорового харчування,

управління стресом, підтримання себе в гарній фізичній формі. Під час навчання кадети відвідують тренажерні зали, фітнес центр академії, басейн. Вони також вчаться основам реабілітації після отримання травм та поранень.

г) Вогнева підготовка (64 години навчання).

Навчальний план охоплює навички поводження з вогнепальною зброєю в рамках положень чинного законодавства Канади та відомчих актів поліції. Курсанти виконують вправи із напівавтоматичним пістолетом 9 мм і помповою рушницею 12-го калібру. Для імітацій реальних ситуацій застосовуються мультимедійні тири та стрільцькі полігони.

д) Водіння автотранспорту (65 годин навчання)

Навчальний план за цим компонентом розроблений з тим, щоб забезпечити курсантів навичками водіння під час патрулювання і реагування на критичні інциденти (ДТП, переслідування злочинця тощо). Курсанти також вчаться збирати відповідні докази за наслідками ДТП, оформлювати справи про порушення правил дорожнього руху (складання схем, навички фотографування, охорона місця події, складання словесних портретів порушників тощо). Крім зазначеного кадети вивчають правові підстави використання спеціального обладнання поліцейських автомобілів, радарів, автоматичних баз даних з бортових комп'ютерів поліції.

е) Корпоративна та стройова підготовка (48 годин навчання)

Цей компонент програми підготовки кадетів покликаний розвивати почуття гордості за свою професію. Кадети вчаться правильно носити формений одяг, підтримувати охайність у професійному та особистому житті. Також вони вивчають основи поведінки під час офіційних протокольних заходів, прийоми стройової підготовки тощо.

3.2. ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ КАНАДИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОВІНЦІЇ КВЕБЕК)

I. Загальні положення

Поліція провінції Квебек (ППК) – це поліцейські сили в провінції Квебек. З французького літературний переклад звучить, як «Quebec Safety» або Служба Безпеки Квебека.

У відповідності до Закону провінції Квебек «Про поліцію» (пункт 48) місія поліцейських сил і кожного поліцейського складається у підтриманні громадського порядку і громадської безпеки, попередженні і припиненні злочинів та інших правопорушень відповідно до поліцейської юрисдикції, що викладена у законах та муніципальних підзаконних актах, а також у затриманні злочинців та інших правопорушників.

Виконуючи свою місію, поліцейські повинні забезпечувати безпеку людей і майна, захищати права і свободи громадян, проявляти повагу та залишатися уважним до потреб жертв правопорушень, а також співпрацювати із громадськістю при виконанні покладених на поліцію завдань.⁵⁰

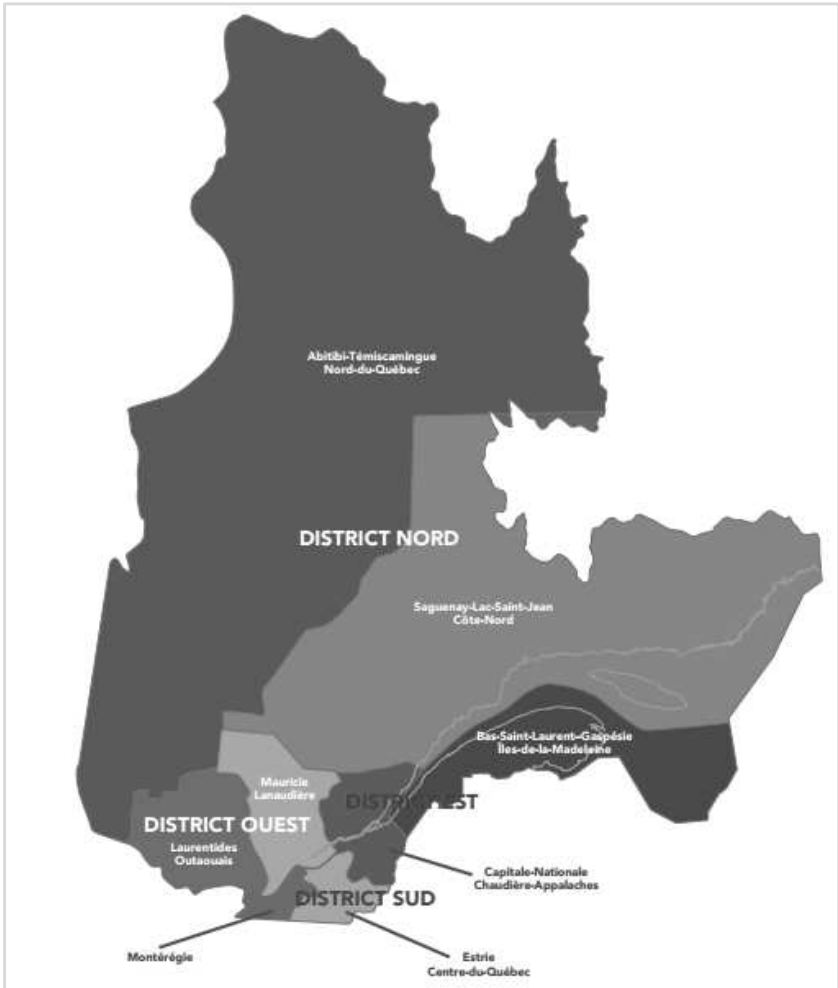
Територіально поліція Квебеку виконує свої функції у 9 районах, що згруповані у 4 великих регіони: східний, північний, західний, південний.

Кожен регіон має штаб-квартири (HQ) на чолі з керівником, який координує діяльність поліції на своїй території.

Станом на 31 березня 2015 року в поліції провінції Квебек перебувало 5683 поліцейських та 2542 державних службовців.

---

⁵⁰ Police Act du Québec [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/Мр8а2t> (станом на 5 квітня 2016 року)

Мал. 3 Територіальна організація поліції Квебеку

Окрім загального провінційного рівня у Квебеку діє так звана муніципальна поліція. Повноваження поліції провінції та поліції муніципалітетів чітко розмежовані у пункті 70 Закону «Про поліцію». Муніципальна поліція надає послуги:

- 1 рівня, якщо населення становить менше 100000 жителів;
- 2 рівня, якщо населення становить 100 000 або більше, але не більше 249,999 жителів;
- 3 рівня, якщо населення становить 250 000 або більше, але не більше 499,999 жителів;
- 4 рівня, якщо населення становить 500 000 або більше, але не більше 999999 жителів;
- 5 рівня, якщо населення становить 1000000 жителів або більше;

ВАЖЛИВО!!! ПОЛІЦІЯ ПРОВІНЦІЇ НАДАЄ 6-Й РІВЕНЬ ПОСЛУГ

Рівень 1 включає в себе наступні послуги:

- цілодобове патрулювання, в тому числі на автошляхах;
- надання допомоги у випадку вчинення злочину чи іншого правопорушення;
- розслідування викрадення автотранспорту;
- розслідування сексуальних домагань;
- розслідування грабежів, нападів, хуліганства, крадіжок;
- розслідування справ пов'язаних з незаконним оборотом наркотиків на вулицях;
- перевезення обвинувачених;
- охорона місця події, в тому числі при захопленні заручників;
- ескорт негабаритних транспортних засобів;
- розслідування справ пов'язаних із самогубствами та зникненнями людей;
- охорона масових заходів;
- проведення рятувальних операцій;
- ліквідація надзвичайних ситуацій;

Рівень 5 включає усе з попередніх рівнів, а також:

- забезпечення безпеки місць катання на човнах, та повітряне спостереження;
- антитерористична діяльність, протидія ввезенню наркотиків в провінцію;

- розслідування незаконного обігу зброї;
- розслідування викрадення або шахрайства с комп'ютерними базами даних;
- розслідування викрадення людей;
- розслідування фінансових шахрайств (піраміди, букмекерська діяльність тощо);
- застосування вертольотів та проведення підводних заходів;
- активна протидія масовим заворушенням;
- вибухотехнічні роботи;
- звільнення заручників;
- ліквідація озброєних злочинців, що чинять опір поліції.

II. Етапи відбору. Вимоги до кандидатів

Поліція Квебеку проводить набір трьох категорій співробітників:

1. Осіб, що мають початкову поліцейську освіту.
2. Осіб, що колись працювали в поліції або мають навички правоохоронної діяльності
3. Осіб, що гне мають базової поліцейської освіти.

Загальні вимоги до кандидатів:

- бути громадянином Канади;
- вільне володіння французьким, навички розмовної англійської;
- мати водійські права Квебеку;
- не мати судимості;
- гострота зору 6/18 для кожного ока;
- бути готовим працювати у будь-якому місці в провінції Квебек;

Вимоги до ключових компетенцій (оцінюється кандидатом):

- пристосування до змін;
- самоконтроль;
- стійкість до стресу
- навички міжособистісних відносин;
- відповідальність, наполегливість;
- самостійність і ініціатива;
- етичні навички;

- навички прийняття рішень;
- розуміння потреб громадян;
- усна / письмова комунікація;

Освітні вимоги до першої категорії осіб:

- Вища освіта в галузі поліцейської діяльності тривалістю 3 роки, що надається 12-ма спеціальними коледжами провінції;

- Успішне закінчення 15 тижневої підготовки у Національній школі поліції Квебеку;

Освітні вимоги до другої категорії осіб:

- Практичний досвід поліцейської або слідчої діяльності в поліції Канади (за межами Квебеку), диплом, сертифікат або сертифікат визнаного регулюючого органу Канади щодо наявності поліцейської практики;

- Сертифікат еквівалентний сертифікату Національної школи поліції Квебеку.

Освітні вимоги до третьої категорії осіб:

- диплом бакалавра коледжу Квебеку за 3-річною програмою підготовки **або** Диплом технічного коледжу Квебеку за 3-річною програмою підготовки **або** Диплом коледжу Квебеку за 2-річною програмою підготовки + сертифікат університету Канади у 30 кредитів **або** Інший документ про освіту здобутий за межами провінції, що відповідає трьом вищеперерахованим документам (нострифікується Департаментом Квебеку з імміграції, різноманітності та інтеграції);

- кандидат має пройти 30 тижневий курс навчання в коледжі Монреалю за програмою початкової підготовки поліцейського, отримати права 4-А класу, вміти плавати;

- закінчення 15 тижневої підготовки у Національній школі поліції Квебеку.

Етапи відбору кандидатів до поліції провінції Квебек:

- 1) Прийняття документів.
- 2) Психологічні тести.
- 3) Співбесіда.

- 4) Медичний огляд.
- 5) Тест з фізичної підготовки.
- 6) Екзамен із французької мови
- 7) Екзамен із англійської мови.
- 8) Спеціальна перевірка кандидата.
- 9) Узагальнений аналіз кандидатури.
- 10)

III. Навчання в коледжах провінції Квебек за поліцейською програмою

Повний перелік коледжів, які здійснюють відповідну підготовку міститься за посиланням: <http://recrutement-suretequebec.gouv.qc.ca/liens-utiles-recrutement-sq.jsp>.

Наведемо опис такої програми від коледжу Garneau (місто Квебек):⁵¹

Що вивчають слухачі?

- Захист життя і майна людей, підтримання громадського порядку, забезпечення дотримання законів і попередження злочинності.
- Методи допомоги громадянам, які потерпіли від правопорушень.
- Основи ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
- Основи міжособистісної комунікації
- Основи правової освіти населення, з метою запобігання вчинення правопорушень та інших злочинів на території провінції

Переваги програми:

- Високий рівень випускників за оцінками Національної школи поліції та поліцейських організацій Квебеку.
- Навчання проходить в умовах наближених до практичної діяльності поліції, в тому числі у спеціалізованих лабораторіях та аудиторіях, що оснащені поліцейським обладнанням.

---

⁵¹ 310.A0 Techniques policières [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cegepgarneau.ca/programmes-formations/techniques/techniques-policieres>

– Досвідчена команда викладачів-поліцейських, юристів, кримінологів.

– Більше ніж 70 % програми відводиться на практику та вирішення реальних кейсів.

– В програму входить стажування у підрозділах поліції, а також можливість стажування в поліції Бельгії.

Майбутні місця роботи випускників:

– Поліція провінції Квебек та міста Монреаль

– Муніципальні поліцейські служби

– Канадська королівська кінна поліція

– Урядові установи та приватні агентства

Навчальний курс складається з 6 семестрів в яких відбувається вивчення обов'язкових та факультативних дисциплін.

Серед обов'язкових дисциплін можна виділити наступні:

– Література;

– Законодавство провінції Квебек;

– Кримінологія;

– Приватне право;

– Поліція та судові органи;

– Комунікаційні технології та робота поліції;

– Методи спостереження;

– Поліцейські операції;

– Кримінальне розслідування;

– Протидія розповсюдженню наркотиків та алкоголю;

– Огляд автомобіля та водія, повноваження поліції в сфері безпеки дорожнього руху;

– Партнерство з громадськістю;

– Профілактичні заходи в підлітковому середовищі;

– Невідкладна медична допомога;

– Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка.

IV. 15-ти тижнева програма підготовки у Національній школі поліції Квебеку

Відповідно до регламенту Національної школи поліції Квебеку вона пропонує програми і заходи з підготовки кадрів за трьома напрямками: патрулювання (початкова підготовка), поліцейське розслідування, управління в органах поліції.

15-ти тижнева програма підготовки майбутніх патрульних триває 450 годин, протягом яких майбутні поліцейські опановують спеціальні дисципліни, що стануть у нагоді при виконанні професійних обов'язків, зокрема:

- міжособистісна комунікація;
- охорона місця події;
- переслідування злочинця, затримання та доставлення правопорушників;
- прийом заяв від громадян, співробітництво з місцевими громадами;
- правила дорожнього руху та повноваження поліції;
- втручання в критичні інциденти (сварки, хуліганства, крадіжки тощо);
- поліцейська звітність та документознавство;
- спеціальна фізична підготовка;
- вогнева підготовка.^{52 53}

Основні вимоги до кандидатів:

- громадянство Канади;
- відсутність судимості;
- відповідність поведінки та способу життя кандидата етичним стандартам;
- вища освіта в галузі поліцейської діяльності (3-х річний бакалаврат);
- ліцензія водія 4А класу;
- здані відбитки пальців;

---

⁵² Programme de formation initiale [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enpq.qc.ca/futur-policier/programme-de-formation-initiale.html>

⁵³ Règlement sur le régime des études de l'école nationale de police du québec [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/V03g1V>

– успішне завершення медичного огляду. До медичного огляду входять обстеження на вживання наркотичних та психотропних засобів;

– успішне складання одного з тестів: 1) тест з мови та літератури відповідно до ст. 26 Положення про коледжі освіти (RLRQ, глава С-29); 2) тест з французької мови відповідно до Закону «Про вищі навчальні заклади університетського типу» (глава Е-14.1); 3) тест «SEL» в мережі Університету Квебеку;

– Здійснена оплата за навчання – 280 доларів (з яких 166 доларів – плата за подання документів та 114 доларів – плата за складання вступних іспитів);

– успішне складання випробування з фізичної підготовки (TAP-ENPQ). Результати тесту дійсні протягом 3 місяців з моменту складання,⁵⁴

– успішне складання психометричного тесту Завдання психометричного тесту (M-Pulse): оцінити рівень ризику можливих проявів поведінки особи, несумісної з професією поліцейського; виміряти чинники, пов'язані з відповідальністю та дотриманням правил професійної поведінки поліцейського; оцінити інші непродуктивні моделі поведінки, пов'язані із взаємодією поліцейського із громадянами. Цей тест включає в себе 455 питань, а час складання дорівнює 90 хвилинам;

– успішне складання ситуаційного випробування. Час виконання – 2 години. Зазначений тест містить сценарії, пов'язані із діями співробітників поліції у конкретних професійних ситуаціях. Кожному з цих сценаріїв відповідають 4 твердження. Кандидат має розташувати відповіді від найкращої до найгіршої.⁵⁵

---

⁵⁴ TAP-ENPQ Test d'aptitudes physiques pour policiers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kinesio.umontreal.ca/Documents/TAP-ENPQ_description.pdf

⁵⁵ Conditions d'admission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enpq.qc.ca/futur-policier/etapes-dadmission/1-conditions-dadmission.html>

3.3. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ КАНАДИ

Засновуючись на вищезазначеному, ті відмічаючи багато позитивних моментів у підготовці поліції Канади пропонуємо деякі напрями імплементації їх досвіду до підготовки працівників поліції України:

1. По-перше, в Канаді чітко **закріплений правовий статус навчальних закладів поліції та розроблені єдині стандарти підготовки поліцейських.**

Законом України «Про вищу освіту» визначений окремий вид вищих навчальних закладів – вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання) - який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Натомість до цього часу в нашій країні відсутнє положення (типове положення) про такий навчальний заклад, в якому мають бути враховані особливості його навчальної, наукової та фінансової діяльності. Отже, це питання потребує нагального вирішення.

Законом «Про вищу освіту» встановлюється порядок розробки стандартів вищої освіти. Зокрема, зазначено, що стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використо-

вуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ).

Отже, сучасний стан справ вимагає розробки нових державних стандартів вищої освіти у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, зокрема за спеціальностями «Право» та «Правоохоронна діяльність» для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій із запровадженням принципу спеціалізації.

В цьому аспекті слухними є рекомендації парламентських слухань «Правове забезпечення реформи освіти в Україні», що були схвалені Постановою Верховної Ради України 16 березня 2016 року відповідно до яких існує необхідність забезпечити розроблення методології та методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів освітньої діяльності, стандартів вищої освіти з метою підвищення якості освіти та конкурентоспроможності випускників, мобільності здобувачів освіти, доступності переміщення різними освітніми траєкторіями з урахуванням Національної рамки кваліфікацій.

2. По-друге, зміст підготовки поліцейських **вдві-зняється практичною спрямованістю**, що робить її актуальною та витребуваною практичними органами та підрозділами.

Звісно, можна зауважити, що така програма подібна до підготовки патрульної поліції України, а вищі навчальні заклади це зовсім інша справа. Натомість, аналіз поліцейських програм 12-ти коледжів провінції Квебек (<http://recrutement-suretequebec.gouv.qc.ca/liens-utiles-recrutement-sq.jsp>), які розраховані на 3 роки, показує, що 75% навчальних дисциплін мають чітке професійне спрямування.

Отже, при розробці освітніх програм для вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, що входять до сфери управління МВС України слід відмовлятися від включення до них навчальних дисциплін, які вивчаються у загальноосвітніх навчальних за-

кладах або не відповідають сферам діяльності або спеціалізації вишу, із одночасним збільшенням кількості дисциплін професійного спрямування.

Крім цього, зміст цих програм, має бути узгоджений із представниками практичних підрозділів відповідно до їх спеціалізації, що позитивно вплине на якість змісту освіти та дозволить випускати осіб професійні компетенції яких відповідають вимогам правоохоронної діяльності.

3. При здійсненні відбору до поліції Канади цікавим, корисним та вірним з правової точки зору є **правове та методичне забезпечення проведення співбесіди** на готовність служити в поліції.

Зважаючи на це, та враховуючи необхідність проведення такої процедури для майбутніх правоохоронців, вважаємо доцільним затвердити методичні рекомендації щодо проходження співбесіди при прийнятті на службу (як зразок можна використати матеріали Королівської канадської кінної поліції: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/preparatory-guide-regular-member-selection-interview>).

У рекомендаціях має бути визначені напрями (сфери) діяльності особи, що підлягають вивченню, примірний перелік питань, додаткові питання або ситуації, що можуть вплинути на підсумкову оцінку, алгоритм підготовки до співбесіди, психологічні та педагогічні поради, критерії оцінки, порядок фіксації співбесіди тощо.

4. Королівською канадською кінною поліцією систематично проводяться **рекрутингові акції та зустрічі з населенням**. Для цього у поліцейському апараті є спеціальні посади рекрутерів, які обізнані у специфіці діяльності поліції, порядку проходження співбесіди, підготовки документів, складання випробувань з фізичної підготовки тощо.

Такий досвід заслуговує на його вивчення та впровадження. По-перше, слід передбачити функціонування в складі обласних ГУНП в областях спеціальних рекрутингових відділень або передбачити в кадрових

підрозділах посади офіцера з рекрутингового набору. По-друге, ці співробітники мають оприлюднювати на офіційних сайтах управлінь графік проведення власних профорієнтаційних заходів на території обслуговування відповідного управління, приймати участь у виставках, ярмарках професій тощо.

5. **Строк початкової** підготовки працівників Королівської канадської кінної поліції **складає 1 рік**, з яких 6 місяців припадає на академію поліції і ще 6 місяців навчання кадета триває у практичному підрозділі в рамках інституту наставництва (програма «Польовий коучинг»).

Зважаючи на це пропонуємо встановити мінімальний обсяг первинної професійної підготовки працівників поліції у вищих навчальних закладах, що входять до сфери управління МВС України у кількості 850 годин (7,5 місяців) та додати до нього 4,5 місяці практики у відповідних підрозділах. Тільки після закінчення зазначених термінів та успішного складання контрольних заходів поліцейський має бути допущений до самостійного несення служби.

6. Під час підготовки працівників Королівської канадської кінної поліції **трапляються випадки відрахування** кадетів за різними мотивами, в т.ч. неуспішність, порушення дисципліни тощо. Натомість держава не зменшує кількість викладачів академії в залежності від кількості особового складу.

Отже з метою забезпечення якісного комплектування практичних органів та підрозділів випускниками вищих навчальних закладів, що входять до сфери управління МВС, своєчасного виявлення та звільнення під час навчання осіб непридатних до проходження служби та виконання професійних обов'язків, слід передбачити можливе зменшення в межах 10 відсотків нормативно визначеного співвідношення кількості курсантів, студентів, слухачів на одну посаду науково-педагогічного складу.

Наукове видання

Костянтин Леонідович БУГАЙЧУК
Інна Борисівна ГОНЧАРЕНКО
Юлія Олегівна МИХАЙЛОВА
Ігор Олегович СВЯТОКУМ
Олена Валеріївна ФЕДОСОВА

**ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЛЯ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Науково-методичні рекомендації

Підписано до друку 10.09.2016 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 7,0.
Тираж 100 прим.

Виготовлено на поліграфічній базі ПВНЗ
Міжнародний університет бізнесу і права
70039, м. Херсон, вул. 49 Гвардійської дивізії, 37а